

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ชื่อโครงการ ความหลากหลายทางภาษาและชาติพันธุ์ในอำเภอเชียงแสน

ชื่อโครงการ Language and Ethnic Diversity in Chiang Saen District

โดย

อ. รุ่งวิมล รุ่งโรจน์สุวรรณ

รศ. ดร. สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ

งานวิจัยนี้ได้รับเงินอุดหนุนการวิจัยจาก งบประมาณแผ่นดิน

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 -2553

บทสรุปผู้บริหาร

1. ความสำคัญของปัญหาในการวิจัย

เชียงใหม่เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน มีการตั้งถิ่นฐานและอพยพโยกย้ายของกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และถือเป็นอาณาบริเวณที่มีการผสมผสานทางภาษาและวัฒนธรรมมากแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงราย ประวัติโดยคร่าวๆ ของ อำเภอเชียงใหม่ เริ่ม พ.ศ. 1871พระเจ้าแสนภู ทรงสร้างเมืองหิรัญนครชัยบุรีศรีช้างแสน ต่อมา พ.ศ. 2244 ล้านนาตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า จึงถือเป็นช่วงที่ล้านนา รวมถึงเชียงใหม่ได้รับอิทธิพลจากพม่า ทั้งด้านศิลปวัฒนธรรม และมีการติดต่อสื่อสารและอพยพย้ายถิ่นของผู้คน จากนั้นในปีพ.ศ. 2347 พระยาภาวดี ซึ่งเป็นเจ้าผู้ครองเชียงใหม่ ยกทัพตีเมืองเชียงใหม่ กวาดต้อนผู้คน ไปอยู่บริเวณใกล้เคียงในล้านนา และภาคกลาง เชียงแสนกลายเป็นเมืองร้าง ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าให้เจ้าอินทวิไชย นาราชภูรชาวลำพูน และเชียงใหม่ประมาณ 1500 ครอบครัวมาตั้งถิ่นฐานและฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ ในปีพ.ศ. 2500 เชียงแสนยกฐานะจากกิ่งอำเภอ เป็นอำเภอเชียงใหม่ ประกอบด้วย 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลเวียง ตำบลป่าสัก และตำบลบ้านแซว จนกระทั่งในปีพ.ศ. 2527 อำเภอเชียงใหม่ มีประชากรเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จึงได้แยกตำบลจาก 3 ตำบลเป็น 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลเวียง ตำบลโยนก ตำบลป่าสัก ตำบลศรีดอนมูล ตำบลบ้านแซว และตำบลแม่เงิน

อย่างไรก็ดีการศึกษาเรื่องจำนวนประชากรและชาติพันธุ์ที่ผ่านมา พบว่าข้อมูลยังไม่มีความแน่นอนจากการสำรวจทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศไทย ปีพ.ศ. 2538 และปีพ.ศ. 2545 พบการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอเชียงใหม่จาก 6 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ เข่า มูเซอ แม้ว อีเก้อ ไทลื้อ ไทยวน เป็นกลุ่ม 9 ชาติพันธุ์ ได้แก่ เข่า มูเซอ แม้ว อีเก้อ ไทลื้อ ไทยวน จีนฮ่อ ลัวะ ไทใหญ่ โดยการศึกษาข้างต้น เป็นการสำรวจเรื่องประชากร และชาติพันธุ์เท่านั้น อย่างไรก็ตามการศึกษาด้านภาษาศาสตร์และได้จัดทำแผนที่ทางภาษาของเมืองเชียงใหม่ไว้เช่นกัน ในงานของสุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ (2544) ซึ่งเป็นงานวิจัยเพื่อจัดทำแผนที่ภาษาของประเทศไทย ได้ทำการส่งแบบสอบถามไปยังผู้นำชุมชน พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ในเมืองเชียงใหม่มีทั้งสิ้น 7 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ไทยวน (เป็นประชากรกลุ่มใหญ่ที่สุด มีประมาณ 100-4500 คน) ของ ไทลื้อ ลาวอีสาน จีนฮ่อ อีเก้อ (อาข่า) และมูเซอ (ละหู่) จะเห็นได้ว่า จำนวนชาติพันธุ์ในงานที่ผ่านมาไม่เท่ากัน และชาติพันธุ์ที่นำเสนอในแต่ละงานก็มีข้อมูลที่ต่างกัน กล่าวคือ ในงานทำเนียบชุมชนพื้นที่สูงในประเทศไทย (2538, 2545) มีชาติพันธุ์ เข่า แม้ว ลัวะ ไทใหญ่ ในขณะที่ในงานของสุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ (2544) มีชาติพันธุ์ ลาวอีสาน และ ของ การศึกษาข้อมูลในเรื่องชาติพันธุ์และภาษาในอำเภอเชียงใหม่ จากหลายหน่วยงาน ไม่สอดคล้องกัน อีกทั้งข้อมูลจากหน่วยงานราชการไม่ได้สนใจในเรื่องภาษาและชาติพันธุ์ โดยส่วนใหญ่เป็นการเก็บข้อมูล

จำนวนประชากร ดังนั้นการเก็บข้อมูลเรื่องความหลากหลายทางภาษาและชาติพันธุ์จะทำให้แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงของจำนวนกลุ่มชาติพันธุ์ จะเป็นประโยชน์ทั้งในแง่การอนุรักษ์ภาษา วัฒนธรรม ตลอดจนการกำหนดนโยบายทางการศึกษาและการปกครองระดับท้องถิ่นต่อไป

2. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาความหลากหลายทางภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอเชียงแสน โดยจำแนกตามกลุ่มชาติพันธุ์ และตระกูลภาษา
- 2) เพื่อจัดทำแผนที่ภาษาอำเภอเชียงแสน
- 3) เพื่อศึกษาระบบเสียงของภาษาตระกูลไท ที่พูดในอำเภอเชียงแสน

3. ขอบเขตการวิจัย

- 1) ศึกษาความหลากหลายทางภาษาและชาติพันธุ์ในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย พร้อมจัดทำแผนที่ภาษา
- 2) เก็บข้อมูลภาษา 16 ภาษา จากผู้บอกภาษาจำนวน 5 คน โดยใช้คำทดสอบ 200 คำของ สวาดิช (Swadesh, 1971) เป็นหลักสำหรับผู้บอกภาษาทุกกลุ่ม และ ใช้คำทดสอบเสียงวรรณยุกต์ของ เกิดนี้ (Gedney, 1972) สำหรับภาษากลุ่มไท

4. ระเบียบวิธีวิจัย และผลการวิจัย

4.1 ระเบียบวิธีวิจัย

1. เก็บข้อมูลพื้นฐานจากท้องถิ่นในเรื่องประชากร ชาติพันธุ์ และจำนวนประชากรจากหน่วยราชการ และผู้นำชุมชน หรือผู้รู้ประจำชุมชน ได้แก่ ข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบล 6 ตำบล และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้รู้จำนวน 70 หมู่บ้าน
2. เลือกพื้นที่เก็บข้อมูล
3. เก็บข้อมูลภาษา 16 ภาษา จากผู้บอกภาษาจำนวน 5 คน โดยใช้คำทดสอบ 200 คำของ สวาดิช (Swadesh, 1971) เป็นหลักสำหรับผู้บอกภาษาทุกกลุ่ม และ ใช้คำทดสอบเสียงวรรณยุกต์ของ เกิดนี้ (Gedney, 1972) สำหรับภาษากลุ่มไท เพื่อนำมาทดสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากหน่วยราชการ พร้อมทั้งวิเคราะห์ระบบเสียงของภาษาต่างๆ
4. สรุปลักษณะภาษาของแต่ละภาษา โดยใช้โปรแกรมดังต่อไปนี้

- Praat

- Excel

5. จัดทำแผนที่ภาษา

4.2 ผลการวิจัย

4.2.1 จากการศึกษา พบว่าในอำเภอเชียงแสนมีประชากร 16 ชาติพันธุ์ ได้แก่ ไทยวน ไทใหญ่ อีสาน ไทลื้อ ของ ลาว ไทพวน จีนฮ่อ อาข่า เมี่ยน ม้งเขี้ยว ม้งขาว มูเซอดำ มูเซอเหลือง ละว้า ว้าดำ และมีภาษา 4 ตระกูลภาษา ได้แก่ ตระกูลไท ตระกูลม้ง-เมี่ยน ตระกูลจีน-ทิเบต และตระกูลมอญ-เขมร โดยภาษาที่มีผู้พูดมากที่สุด 3 อันดับแรกคือภาษาไทยวนเป็นภาษาที่มีกลุ่มผู้พูดมากที่สุด คือ 66.57% รองลงมาคือ ภาษาไทใหญ่มีจำนวน 5.3% และ ไทลื้อมีจำนวน 4.3%

4.2.2 จากการวิเคราะห์ข้อมูล จึงได้จัดทำแผนที่ภาษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แผนที่แสดงขอบเขตระดับอำเภอ

1.1 แสดงสัดส่วนของกลุ่มชาติพันธุ์ใน 6 ตำบล

1.2 แสดงสัดส่วนของภาษาจำแนกตามตระกูลภาษาใน 6 ตำบล

2. แผนที่แสดงขอบเขตระดับหมู่บ้าน

2.1 แสดงสัดส่วนของกลุ่มชาติพันธุ์ในระดับหมู่บ้าน ของแต่ละตำบล

2.2 แสดงสัดส่วนของตระกูลภาษาในระดับหมู่บ้าน ของแต่ละตำบล

4.2.3 ศึกษาระบบเสียงของภาษาตระกูลไท ที่พูดในอำเภอเชียงแสน ผู้วิจัยได้ใช้คำเก็บข้อมูลของ เก็ดนี่ (Gedney, 1972) เพื่อวิเคราะห์ระบบเสียงของภาษาตระกูลไท พบภาษาตระกูลไท ทั้งสิ้น 7 ภาษา ได้แก่ ไทยวน ไทใหญ่ อีสาน ไทลื้อ ของ ลาว ไทพวน โดยพบการเปลี่ยนแปลงของภาษา ในบางภาษา ได้แก่ ภาษาลาว และไทลื้อ

5. ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการวิจัย

1. สามารถนำข้อมูลทางด้านภาษาและชาติพันธุ์ เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาด้านอื่นๆ ต่อไป เช่น เรื่องการเปลี่ยนแปลงภาษา การสัมผัสภาษา
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผน กำหนดนโยบายการปกครองและพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม รวมถึงสามารถนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับชุมชน และประชากรในแต่ละท้องถิ่น
3. ประชากรในท้องถิ่นสามารถนำข้อมูลไปพัฒนาชุมชนของตัวเอง และมีความตระหนักในการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณี และภาษาของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์

บทคัดย่อ

ความหลากหลายทางภาษาและชาติพันธุ์ในอำเภอเชียงแสน Language and Ethnic Diversity in Chiang Saen District

อ. รุ่งวิมล รุ่งโรจน์สุวรรณ, รศ. ดร. สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ

สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

เชียงแสนเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน มีการตั้งถิ่นฐานและอพยพโยกย้ายของกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และถือเป็นอาณาบริเวณที่มีการผสมผสานทางภาษาและวัฒนธรรมมากแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงราย จากการสำรวจทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศไทย ปีพ.ศ. 2538 และปีพ.ศ. 2545 พบการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอเชียงแสนจาก 6 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ เข่า มูเซอ แม้ว อีเก้อ ไทลื้อ ไทยวน เป็นกลุ่ม 9 ชาติพันธุ์ ได้แก่ เข่า มูเซอ แม้ว อีเก้อ ไทลื้อ ไทยวน จีนฮ่อ ลัวะ ไทใหญ่ การศึกษาถึงความหลากหลาย แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงของจำนวนกลุ่มชาติพันธุ์ จะเป็นประโยชน์ทั้งในแง่การอนุรักษ์ภาษา วัฒนธรรม ตลอดจนการกำหนดนโยบายทางการศึกษาและการปกครองระดับท้องถิ่นต่อไป งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหลากหลายทางภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอเชียงแสน และเพื่อจัดทำแผนที่ภาษาอำเภอเชียงแสน วิธีการเก็บข้อมูลมาจากการสอบถามข้อมูลพื้นฐานจากข้อมูลจำนวนประชากรจากหน่วยราชการประจำตำบล และจากการสอบถามผู้นำท้องถิ่น และจากการเก็บข้อมูลจากผู้ออกภาษาโดยใช้คำเก็บข้อมูลของ สวาดิช (Swadesh, 1971) จำนวน 200 คำ เพื่อนำมาทดสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากหน่วยราชการ พร้อมทั้งวิเคราะห์ระบบเสียงของภาษาต่างๆ และชุดคำเก็บข้อมูลของ เก็ดนี่ (Gedney, 1972) สำหรับวิเคราะห์ระบบเสียงของภาษาตระกูลไท ผลการศึกษาพบว่า มีกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสิ้น 16 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ไทยวน ของ ไทลื้อ ไทพวน ไทใหญ่ ลาว อีสาน อาข่า เข่า ม้งขาว ม้งเขียว จีนฮ่อ มูเซอขาว ละว้า และว้าดำ โดยภาษาที่มีผู้พูดมากที่สุด 3 อันดับแรกคือภาษาไทยวนเป็นภาษาที่มีกลุ่มผู้พูดมากที่สุด คือ 66.57% รองลงมาคือ ภาษาไทใหญ่มีจำนวน 5.3% และภาษาไทลื้อมีจำนวน 4.3%

Abstract

Language and Ethnic Diversity in Chiang Saen District

Aj. Rungwimol Rungrojsuwan and Assoc. Prof. Dr. Sorabud Rungrojsuwan

School of Liberal Arts, Mae Fah Luang University

Chiang Saen is one of the most diverse districts in Chiang Rai in term of number of people and its ethnic groups since it has been set in a good location, being a border of Thailand and connecting with Laos and Myanmar. However, the studies about its ethnic groups done by local officers are not certain as the results has shown that there were 6 ethnic groups in year 1995 and 9 ethnic groups in year 2002.

This research will study about language and ethnic diversity in Chiang Saen district which may benefit local people to know and preserve their own cultures and languages and may benefit local and provincial organization to know how to set proper policies to help preserve and promote the unique culture of each ethnic group and how to set a teaching and learning policy in local schools.

This research aims to study language and ethnic diversity in Chiang Saen district and to contribute language maps. The researchers collected information from three sources which are collecting popularity reports done by Subdistrict Administrative Organization (SAO) from 6 Tambons, interviewing leaders of each village, and collecting language information from informants using Swadesh's wordlist (Swadesh, 1971) and Gedney's wordlist (Gedney, 1972). After analyzing data, the results showed that there are 16 languages which are Tai Yuan, Yong, Lue, Tai Puan, Tai Yai, Lao, South Eastern Thai (Esarn), Akha, Mien, Whith Hmong, Black Hmong, Chinese, White Lahu, Yellow Lahu, Lawa and Black Wa. The first three groups that have the highest population are Tai Yuan (67%), Tai Yai (5.3%) and Tai Lue(4.3%) respectively.

สารบัญ

		หน้า
บทที่ 1	บทนำ	
	1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ	1
	1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ	3
	1.3 สมมติฐานงานวิจัย	3
	1.4 ขอบเขตของการวิจัย	3
บทที่ 2	แนวคิดทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
	2.1 ประวัติศาสตร์เชียงใหม่	4
	2.2 การศึกษาเรื่องภาษาและชาติพันธุ์ในอำเภอเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่	10
	2.3 การทำแผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย	11
บทที่ 3	ระเบียบวิธีวิจัย	13
บทที่ 4	ผลการวิจัย	
	4.1 ความหลากหลายทางภาษาและแผนที่ภาษา	18
	4.1.1 ความหลากหลายทางภาษาและแผนที่ภาษาระดับอำเภอ	18
	4.1.2 ความหลากหลายทางภาษาและแผนที่ภาษาระดับตำบล	21
	4.2 ภาษาตระกูลไทในอำเภอเชียงใหม่	24
	4.2.1 ภาษาไทยวน	24
	4.2.1 ภาษาไทลื้อ	26
	4.2.3 ภาษายอง	28
	4.2.4 ภาษาลาว	30
	4.2.5 ภาษาอีสาน	31
	4.2.6 ภาษาไทใหญ่	33
	4.2.7 ภาษาไทยพวน	36

บทที่ 5	สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	
5.1	การตอบวัตถุประสงค์การวิจัยและข้อค้นพบที่เป็นองค์ความรู้	37
5.2	ข้อสังเกตและข้อเสนอจากกระบวนการวิจัย	38
บรรณานุกรม		39
ภาคผนวก		41

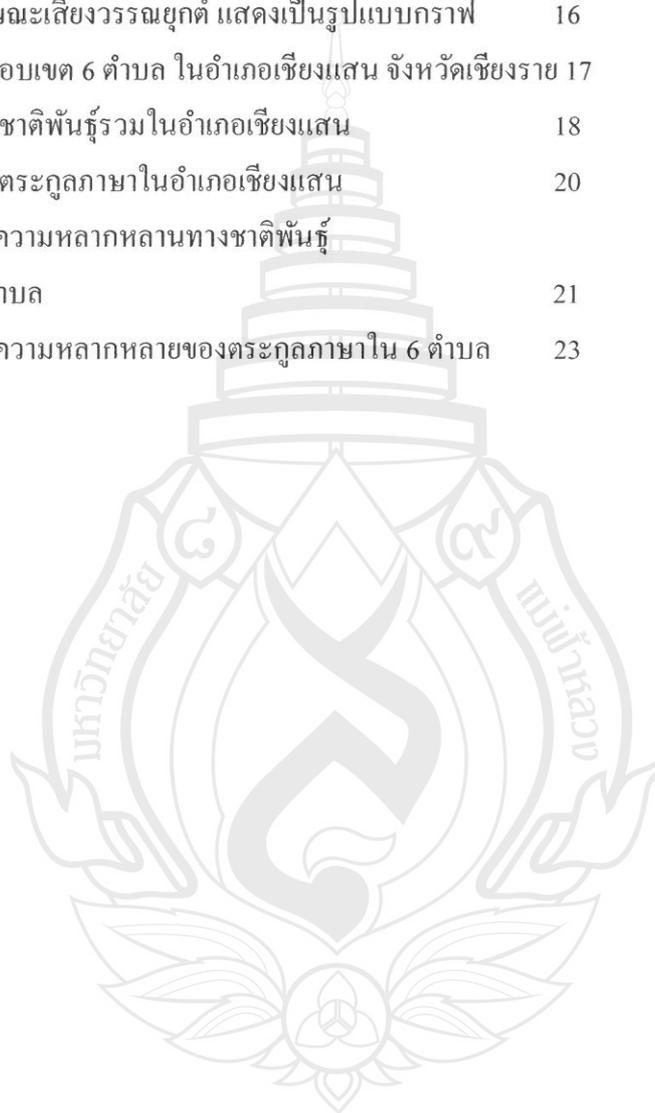

สารบัญตาราง

	หน้า	
ตารางที่ 2.1	ตารางแสดงประวัติความเป็นมาของเชียงรายและเชียงใหม่	7
ตารางที่ 3.1	ตารางแสดงตัวอย่างคำเก็บข้อมูลพื้นฐาน	13
ตารางที่ 3.2	รายการคำทดสอบเสียงวรรณยุกต์	14
ตารางที่ 3.3	ตัวอย่างข้อมูลสำหรับวิเคราะห์ และจัดทำแผนที่ภาษา	16
ตารางที่ 4.1	แสดงจำนวนประชากรแต่ละชาติพันธุ์ในอำเภอเชียงใหม่	19
ตารางที่ 4.2	ตารางแสดงการแบ่งภาษาตามตระกูลภาษา	20
ตารางที่ 4.3	ตารางระบบเสียงพยัญชนะภาษาไทยวน	25
ตารางที่ 4.4	ตารางระบบเสียงสระ ภาษาไทยวน	25
ตารางที่ 4.5	ตารางระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยวน	26
ตารางที่ 4.6	ตารางระบบเสียงพยัญชนะภาษาไทลื้อ	27
ตารางที่ 4.7	ตารางระบบเสียงสระ ภาษาไทลื้อ	27
ตารางที่ 4.8	ตารางระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทลื้อ	28
ตารางที่ 4.9	ตารางระบบเสียงพยัญชนะภาษายอง	29
ตารางที่ 4.10	ตารางระบบเสียงสระ ภาษายอง	29
ตารางที่ 4.11	ตารางระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษายอง	30
ตารางที่ 4.12	ตารางระบบเสียงพยัญชนะภาษาลาว	30
ตารางที่ 4.13	ตารางระบบเสียงสระ ภาษาลาว	31
ตารางที่ 4.14	ตารางระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาลาว	31
ตารางที่ 4.15	ตารางระบบเสียงพยัญชนะภาษาอีสาน	32
ตารางที่ 4.16	ตารางระบบเสียงสระ ภาษาอีสาน	32
ตารางที่ 4.17	ตารางระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาอีสาน	33
ตารางที่ 4.18	ตารางระบบเสียงพยัญชนะภาษาไทยใหญ่	34
ตารางที่ 4.19	ตารางระบบเสียงสระ ภาษาไทใหญ่	34
ตารางที่ 4.20	ตารางระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทใหญ่	35
ตารางที่ 4.21	ตารางระบบเสียงพยัญชนะภาษาไทยพวน	36
ตารางที่ 4.22	ตารางระบบเสียงสระ ภาษาไทยพวน	36
ตารางที่ 4.23	ตารางระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยพวน	36

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 3.1	ภาพการตัดเสียงโดยโปรแกรม Cool Edit Pro	15
ภาพที่ 3.2	ภาพการวัดค่าความถี่มูลฐาน (F0) ของเสียงวรรณยุกต์	15
ภาพที่ 3.3	ภาพการแสดงลักษณะเสียงวรรณยุกต์ แสดงเป็นรูปแบบกราฟ	16
ภาพที่ 3.4	ภาพแผนที่แสดงขอบเขต 6 ตำบล ในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย	17
ภาพที่ 4.1	ภาพแผนภูมิแสดงชาติพันธุ์รวมในอำเภอเชียงแสน	18
ภาพที่ 4.2	ภาพแผนภูมิแสดงตระกูลภาษาในอำเภอเชียงแสน	20
ภาพที่ 4.3	แผนที่ภาษาแสดงความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และภาษาของ 6 ตำบล	21
ภาพที่ 4.4	แผนที่ภาษาแสดงความหลากหลายของตระกูลภาษาใน 6 ตำบล	23

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลัง

เชียงใหม่เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน มีการตั้งถิ่นฐานและอพยพโยกย้ายของกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และถือเป็นอาณาบริเวณที่มีการผสมผสานทางภาษาและวัฒนธรรมมากแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่

เชียงใหม่เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน มีการตั้งถิ่นฐานและอพยพโยกย้ายของกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และถือเป็นอาณาบริเวณที่มีการผสมผสานทางภาษาและวัฒนธรรมมากแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ ประวัติโดยคร่าวๆ ของอำเภอเชียงใหม่ เริ่ม พ.ศ. 1871 พระเจ้าแสนภู ซึ่งสืบราชวงศ์มาจากพญาเม็งราย ทรงสร้างเมืองหิริญนครชัยบุรีศรีเชียงใหม่ ต่อมา พ.ศ. 2101 ล้านนาตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า จึงถือเป็นช่วงที่ล้านนา รวมถึงเชียงใหม่ ได้รับอิทธิพลจากพม่า ทั้งด้านศิลปวัฒนธรรม และมีการติดต่อสื่อสาร และอพยพย้ายถิ่นของผู้คน จากนั้นในปีพ.ศ. 2347 พระยาภาววิไล ซึ่งเป็นเจ้าครองนครลำปาง ยกทัพตีเมืองเชียงใหม่ กวาดต้อนผู้คน ไปอยู่บริเวณใกล้เคียงในล้านนา และภาคกลาง เชียงใหม่กลายเป็นเมืองร้าง ครั้นถึงสมัยประมาณ พ.ศ. 2417 รัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าให้เจ้าอินทวิไชย นำราษฎรชาวลำพูน และเชียงใหม่ประมาณ 1500 ครอบครัวมาตั้งถิ่นฐานและฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ ในปีพ.ศ. 2500 เชียงใหม่ยกฐานะจากกิ่งอำเภอ เป็นอำเภอเชียงใหม่ ประกอบด้วย 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลเวียง ตำบลป่าสัก และตำบลบ้านแซว จนกระทั่งในปีพ.ศ. 2527 อำเภอเชียงใหม่ มีประชากรเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จึงได้แยกตำบลจาก 3 ตำบล เป็น 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลเวียง ตำบลโยนก ตำบลป่าสัก ตำบลศรีดอนมูล ตำบลบ้านแซว และตำบลแม่เงิน

จากประวัติศาสตร์จะเห็นว่าเชียงใหม่เป็นเมืองที่มีความสำคัญ เนื่องจากอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ เนื่องจากเป็นมีเขตติดต่อกับประเทศข้างเคียง คือ ประเทศพม่า และ ประเทศลาว และติดกับแม่น้ำโขงทำให้มีการติดต่อ ทำการค้าขาย และมีการอพยพของผู้คนข้ามเขตแดนมาตั้งแต่อดีต และในช่วงสงครามเชียงใหม่ถือเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ที่มักถูกใช้เป็นป้อมปราการของทั้งไทย และพม่า (Holt Hallett อ้างอิงใน รัตนาวร เศรษฐกุล 2534) และถ้าดูจากสถานที่ตั้งและชัยภูมิ พญาแสนภูน่าจะสร้างขึ้นเพื่อเป็นเมืองหน้าด่านให้แก่เมืองเชียงใหม่ (อุษณิ ธงไชย 2534) เชียงใหม่จึงเป็นเมืองที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ต่างๆ จำนวนมาก (รัตนาวร เศรษฐกุล

2534) หลังจากที่ถูกเป็นเมืองขึ้นของพม่าเป็นเวลานาน และได้มีการเก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าวใส่เมือง แม้จะผ่านไปเป็นเวลาสี่สิบปี เชียงรายก็ยังพัฒนาอย่างช้าๆ เนื่องจากจำนวนคนที่ไม่มาก และพื้นที่ค่อนข้างห่างไกลจากเมืองที่เป็นศูนย์กลางการปกครอง (Holt Hallett อ้างอิงใน รัตนพร เศรษฐกุล 2534) แต่ในฐานะที่เป็นเมืองสำคัญเชียงรายจึงได้รับการพัฒนามากขึ้นทั้งด้านการคมนาคม และการสื่อสาร โดยมีถนนเชื่อมระหว่างเชียงราย เชียงแสน และเชียงใหม่ (รัตนพร เศรษฐกุล 2534) จนถึงปัจจุบันเชียงแสนก็ยังเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญ เนื่องจากมีการเดินทางคมนาคมที่สะดวก ทำให้มีการทำการค้าชายแดน โดยการรับสินค้า ทางเรือจากประเทศจีน และประเทศข้างเคียง และมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร จึงมีการทำประมง และเกษตรกรรม และทำให้ยังมีผู้คนที่ย้ายถิ่นฐานเข้า และออกในอำเภอเชียงแสนจำนวนมาก

อย่างไรก็ดีการศึกษาเรื่องจำนวนประชากรและชาติพันธุ์ที่ผ่านมา พบว่าข้อมูลยังไม่มี ความแน่นอน จากการสำรวจทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศไทย ปีพ.ศ. 2538 และปีพ.ศ. 2545 พบการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอเชียงแสนจาก 6 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ เข้า มูเซอ แม้ว อีเก้อ ไทลื้อ ไทยวน เป็นกลุ่ม 9 ชาติพันธุ์ ได้แก่ เข้า มูเซอ แม้ว อีเก้อ ไทลื้อ ไทยวน จีนฮ่อ ลัวะ ไทใหญ่ โดยการศึกษาข้างต้น เป็นการสำรวจเรื่องประชากร และชาติพันธุ์เท่านั้น อย่างไรก็ตาม การศึกษาทางภาษาศาสตร์และได้จัดทำแผนที่ทางภาษาของเมืองเชียงแสนไว้เช่นกัน ในงานของสุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ (2547) ซึ่งเป็นงานวิจัยเพื่อจัดทำแผนที่ภาษาของประเทศไทย ได้ทำการส่งแบบสอบถามไปยังผู้นำชุมชน พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ในเมืองเชียงแสนมีทั้งสิ้น 7 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ไทยวน (เป็นประชากรกลุ่มใหญ่ที่สุด มีประมาณ 100-4500 คน) ของ ไทลื้อ ลาวอีสาน จีนฮ่อ อีเก้อ (อาข่า) และมูเซอ (ละหู่) จะเห็นได้ว่า จำนวนชาติพันธุ์ในงานที่ผ่านมาไม่เท่ากัน และชาติพันธุ์ที่น่าสนใจในแต่ละงานก็มีข้อมูลที่ต่างกัน กล่าวคือ ในงานทำเนียบชุมชนพื้นที่สูงในประเทศไทย (2538, 2545) มีชาติพันธุ์ เข้า แม้ว ลัวะ ไทใหญ่ ในขณะที่งานของสุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ (2547) มีชาติพันธุ์ ลาวอีสาน และ ยอง การศึกษาข้อมูลในเรื่องชาติพันธุ์และภาษาในอำเภอเชียงแสน จากหลายหน่วยงาน ไม่สอดคล้องกัน อีกทั้งข้อมูลจากหน่วยงานราชการ ไม่ได้สนใจในเรื่องภาษาและชาติพันธุ์ โดยส่วนใหญ่เป็นการเก็บข้อมูลจำนวนประชากร ดังนั้นการเก็บข้อมูลเรื่องความหลากหลายทางภาษาและชาติพันธุ์จะทำให้เห็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงของจำนวนกลุ่มชาติพันธุ์ จะเป็นประโยชน์ทั้งในแง่การอนุรักษ์ภาษา วัฒนธรรม ตลอดจนการกำหนดนโยบายทางการศึกษาและการปกครองระดับท้องถิ่นต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาความหลากหลายทางภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอเชียงแสน โดยจำแนกตามกลุ่มชาติพันธุ์ และตระกูลภาษา
- 2) เพื่อจัดทำแผนที่ภาษาอำเภอเชียงแสน
- 3) เพื่อศึกษาระบบเสียงของภาษาตระกูลไท ที่พูดในอำเภอเชียงแสน

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

กลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอเชียงแสนมีจำนวนเพิ่มขึ้นจากการสำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2545 ทั้งจำนวนกลุ่มและจำนวนประชากร

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาความหลากหลายทางภาษาและชาติพันธุ์ในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย พร้อมจัดทำแผนที่
2. เก็บข้อมูลภาษา 16 ภาษา จากผู้บอกภาษาจำนวน 5 คน โดยใช้คำทดสอบ 200 คำของ สวาดิช (Swadesh, 1971) เป็นหลักสำหรับผู้บอกภาษาทุกกลุ่ม และ ใช้คำทดสอบเสียงวรรณยุกต์ของ เก็ดนี่ (Gedney, 1972) สำหรับภาษากลุ่มไท

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ประวัติศาสตร์เชียงใหม่

จากการศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่ สามารถแบ่งเชียงใหม่ออกเป็น 4 ช่วง (ปริญญา กายสิทธิ์ 2531) ช่วงแรกคือ ช่วงชุมชนโบราณ ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 มีตำนานเกี่ยวกับชุมชนโบราณที่อยู่บริเวณที่ราบลุ่มเชียงใหม่ ในช่วงก่อนสร้างเมืองเชียงใหม่ว่า พระเจ้าสิงหนวัติ กุมารซึ่งเป็นโอรสพระเจ้ากาลหงส์ กษัตริย์เมืองหนองแสน และสืบเชื้อสายจากขุนบรม ได้อพยพพร้อมนำประชาชนมาประมาณแสนครัวเรือน ล่องลงมาตามแม่น้ำโขง และมาตั้งเมืองขึ้นใหม่ชื่อนาคพันธูสิงหนวัตินคร จากนั้นพระเจ้าสิงหนวัติครองราชย์สมบัติได้ 52 ปี สวรรคตเมื่อปี พ.ศ. 1267 และมีกษัตริย์สืบสันตติวงศ์ต่อมาอีกหลายองค์ (สุรพล คำริห์กุล, พระประวัติพ่อขุนเม็งราย และจังหวัดเชียงราย) บางเอกสารกล่าวว่า การที่เชียงใหม่กลายเป็นเมืองร้างไปในครั้งนี้เนื่องจากเมื่อมาถึงสมัยพระเจ้ามหาชัยชนะ เกิดอาเพศทำให้บ้านเมืองล่มสลายกลายเป็นหนองน้ำไป (สุรพล คำริห์กุล) ในขณะที่บางเอกสารก็กล่าวว่า เมื่อถึงสมัยพระเจ้าไชยศิริ ประมาณ พ.ศ. 1702 ต้องเสียเมืองแก่ขุนเสียววิญฟ้า ซึ่งเป็นกษัตริย์ไทยอีกองค์หนึ่งที่ตั้งตนอิสระ และตั้งราชวงศ์ขึ้นที่อาณาจักรมา ซึ่งอยู่บริเวณตะวันตกเฉียงใต้ของอาณาจักรน่านเจ้า พระเจ้าไชยศิริ จึงรับสั่งให้เอาเมืองแล้วอพยพผู้คนหนีไปอยู่ที่เมืองอ่างทอง อย่างไรก็ตามก็ยังมีกลุ่มราษฎรเดิมที่กระจัดกระจายกันอยู่ ก็รวมตัวกันขึ้นใหม่ แบ่งเป็น สองกลุ่ม กลุ่มแรก คือ กลุ่มไทยที่อพยพมารุ่นหลังแล้ว ได้ตั้งบ้านเมืองที่ใกล้ๆ กับบริเวณเดิม ชื่อว่าเวียงปรีกษา และแต่งตั้งให้ขุนลึงเป็นหัวหน้า กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มของราชวงศ์ลาวจากราช มีผู้นำคือ ปู่เจ้าลาวจก ซึ่งเป็นปฐมกษัตริย์เมืองเชียงลาวเดิม มีเชื้อสายกษัตริย์ต่อๆ มาจนถึงขุนเจือง ก็ได้รวบรวมบ้านเมืองขึ้นใหม่ และขนานนามว่า หิรัญนครเงินยาง หรือแคว้นเงินยาง ซึ่งมีกษัตริย์ปกครองมาเรื่อยๆ จนถึงสมัยพญาเม็งราย (พระประวัติพ่อขุนเม็งราย และจังหวัดเชียงราย)

ช่วงที่สอง คือช่วงราชวงศ์มังราย พญาเม็งรายเป็นกษัตริย์ องค์ที่ 25 เป็นโอรสของเจ้าลาวเมง และนางเทพคำขาย ซึ่งเป็นเชื้อพระวงศ์พระเจ้านครเชียงรุ่ง ได้ขึ้นปกครองในช่วงปี พ.ศ. 1805 – 1854 เมื่อทรงขึ้นครองราชย์ก็ได้ย้ายจากเมืองหิรัญนครเงินยางมาสร้างเมืองใหม่ที่บริเวณริมน้ำกกและได้ขนานนามว่า เมืองเชียงราย ในปี พ.ศ. 1805 (ปริญญา กายสิทธิ์ 2531, แหล่งชุมชนโบราณ) อย่างไรก็ตามในบางเอกสารก็ยังไม่แน่ใจว่า หิรัญนครเงินยางนั้นอยู่บริเวณเชียงใหม่ปัจจุบันหรือ อยู่ในบริเวณ ระหว่างเชียงใหม่-แม่จัน-แม่สาย เนื่องจากยังไม่มีหลักฐานที่ชัดเจน (ฮันท์เพนธ์ 2531) ต่อมาก็ได้ขยายเมืองไปลุ่มน้ำปิง และตั้งราชธานีใหม่ ชื่อ เชียงใหม่ ทำให้เชียงรายเปลี่ยนบทบาทเป็นที่ประทับของอุปราช (แหล่งชุมชนโบราณ) จนถึงสมัยพระเจ้าแสนภู ประมาณ

พ.ศ. 1870 ได้อภิเษกให้เจ้าคำฟูซึ่งเป็นราชโอรสครองเมืองเชียงใหม่ ส่วนพระองค์กลับไปครอง เชียงราย และพื้นฟู และครองเมืองเชียงแสน (แหล่งชุมชนโบราณ) ในปี พ.ศ. 1871 โปรดให้ขุดคู และก่อกำแพงสามด้าน ได้แก่ ทิศเหนือ ใต้ และตะวันตก พระเจ้าแสนภู ได้เสด็จจากเมืองเชียงราย เพื่อสำรวจแหล่งที่จะสร้างเมืองอีกแห่ง ตามพระราชประสงค์ของพญามังราย พระอัยกา และพระ ยายชยสงครามพระบิดา ได้เสด็จล่องตามน้ำกกเป็นเวลา 7 คืน ก็บรรลุถึงสบกก กับแม่น้ำโขง พระองค์ทรงตั้งค่ายพักชั่วคราว ณ เวียงเบิกสา ทรงเห็นบริเวณที่ห่างจากเวียงเบิกสาไปทางทิศ เหนือ ประมาณ 7 กิโลเมตร เป็นที่เหมาะสม จึงทรงปรับปรุงเป็นเมืองเชียงแสน และขนานนามว่า หิริญนครชัยบุรีศรีเชียงแสน (เชียงแสนเมืองแห่งวัฒนธรรม, พระประวัติพ่อขุนเมงราย และจังหวัด เชียงราย) ถึงสมัยพระเจ้าผายูหลังจากครองราชย์ได้ 5 ปี ก็ย้ายกลับมาตั้งราชธานีที่เชียงใหม่ เหมือนเดิม ใน พ.ศ. 1888 (แหล่งชุมชนโบราณ) อย่างไรก็ตามเชียงแสนก็อยู่ในฐานะเมืองสำคัญ ที่จะ ให้รัชทายาทเป็นผู้ครองนคร ในระยะต่อมาบทบาทของเชียงรายลดลง เนื่องจากการแย่งชิงอำนาจ จนภายหลังสมัยพระเจ้าติโลกราช อาณาจักรล้านนาเริ่มเสื่อมลง และในสมัยพระยากมล ปีพ.ศ. 2101 เชียงแสน ตกเป็นเมืองขึ้นและอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า ซึ่งเป็นระยะเวลานานถึง 200 ปี อย่างไรก็ตามพม่าเห็นความสำคัญของชัยภูมิของเชียงแสนที่สามารถเป็นเมืองหน้าด่าน ยกเชียงแสน กลายเป็นเมืองเอกในการปกครองหัวเมืองเหนือ เมืองอื่นๆ (ปริญา กายสิทธิ์ 2531, ฮันท์ เพนซ์ 2531, แหล่งชุมชนโบราณ, เชียงแสนเมืองแห่งวัฒนธรรม)

ช่วงที่ 3 คือ ช่วงราชวงศ์เจ้าเจ็ดตน สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายและสมัยกรุงธนบุรี เมืองเชียงแสนถูกใช้เป็นสมรภูมิ พม่าใช้เมืองเชียงแสน และเอากำแพงเมืองเป็นปราการต่อสู้กับไทย (เชียงแสนเมืองแห่งวัฒนธรรม) ต้นพุทธศตวรรษ ที่ 24 ในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีได้รวบรวมหัว เมืองต่างๆ ในล้านนา และร่วมกันต่อสู้ขับไล่พม่า ต่อมาสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มหาราช บางเอกสารก็กล่าวว่าพระองค์ได้โปรดเกล้าให้พญากาวิละ เมืองลำปาง และได้ยึดเชียงใหม่ คืนในปี พ.ศ. 2317 และต้องใช้เวลากว่า 30 ปี ในพ.ศ. 2347 พญากาวิละได้ยกทัพไปตีเมืองเชียง แสน พระเจ้ากาวิละสามารถยึดเมืองเชียงแสนและเผาทำลายเมืองเพื่อขับไล่พม่า (ปริญา กายสิทธิ์ 2531, ฮันท์ เพนซ์ 2526- 2528 อ้างอิงใน รัตนาวร เศรษฐกุล 2534) และในบางเอกสารกล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้ให้กรมหลวงเทพหริรักษ์ และพระยายมราชยกทัพไป ขับไล่พม่า และได้เผาทำลายเมืองเชียงแสน (แหล่งชุมชนโบราณ, เชียงแสนเมืองแห่งวัฒนธรรม, พระประวัติพ่อขุนเมงราย และจังหวัดเชียงราย) ทั้งนี้ในพงศาวดารเรื่องไทยรบพม่า (กรมพระยา คำรงราชานุภาพ 2556) ได้อธิบายโดยละเอียดว่า ครั้งนั้นสมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงให้เจ้า ฟ้ากรมหลวงเทพหริรักษ์ กับพระยายมราชยกทัพขึ้นไปตีเมืองเชียงแสน แต่เนื่องกองทัพมาจาก หลายเมือง หลายกลุ่มจึงขาดความสามัคคี และเมื่อล้อมเชียงแสนอยู่สองเดือนก็เข้าสู่ฤดูฝน ผู้คนใน

กองทัพเริ่มเจ็บป่วย เจ้าฟ้ากรมหลวงเทพหริรักษ์ กับพระยายมราชจึงยกทัพกลับ แต่ในตอนนั้น เชียงแสนเองก็ขาดเสบียงอาหาร ชาวเมืองเชียงแสนจึงเป็นกบฏต่อพม่า และเปิดรับกองทัพไทยของ พระยาภาววิละ ทำให้ยึดเชียงแสนได้ (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ 2556) และเพื่อไม่ให้สามารถนำ เมืองเชียงแสนเป็นที่มั่นได้ พลเมืองที่อยู่ที่เชียงแสนจำนวน 23,000 คน ได้ถูกกวาดต้อนไปเป็นไพร่ พล แรงงาน และถูกแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ไปอยู่ตามเมืองต่างๆ ได้แก่ เชียงใหม่ ลำปาง น่าน เวียงจันทน์ และกรุงเทพฯ ซึ่งรัชกาลที่ 1 ให้ไปตั้งถิ่นฐานที่ อำเภอเสาให้ สระบุรี และอำเภอคูบัว ราชบุรี ทำให้เชียงแสนร้าง นับตั้งแต่นั้น (ปริญญา กายสิทธิ์ 2531 แหล่งชุมชนโบราณ) เพราะ สงครามทำให้ผู้คนระส่ำระสาย บ้านเมืองรกร้างกว่า 30 – 40 ปี พญาภาววิละ จึงรวบรวมกวาดต้อน ประชาชนบริเวณนี้มา ได้แก่ ไตลื้อ ไตเงิน ไตใหญ่ ไปยังเชียงใหม่ก่อน (ปริญญา กายสิทธิ์ 2531) ในปี พ.ศ. 2417 พระเจ้าอริวิไชยยงนที ซึ่งเป็นเจ้าครองนครเชียงใหม่ ก็เกณฑ์คนจากเชียงใหม่ ลำปาง และลำพูนไล่ต้อนพวกพม่า ลื้อ เงิน ที่มาอาศัยบริเวณเชียงแสน แล้วโปรดเกล้าให้เจ้าอินต๊ะ บุตร เจ้าบุญมา ซึ่งเป็นเจ้าครองเมืองลำพูน นำคนจากเชียงใหม่ และลำพูน ประมาณ 1500 ครัวเรือน มาตั้งถิ่นฐานที่ เชียงราย (แหล่งชุมชนโบราณ)

ช่วงที่ 4 ช่วงการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล ในสมัยรัชกาลที่ 5 เนื่องด้วยช่วงนี้ชาติ มหาอำนาจตะวันตกแผ่ขยายอำนาจคุกคามชาติต่างๆ ในเอเชีย และเนื่องด้วยในบริเวณภาคเหนือมี อาณาเขต ติดต่อกับพม่า และลาว ซึ่งได้ตั้งเป็นเมืองขึ้น ในปี พ.ศ. 2427 – 2442 ได้มีประกาศจัดตั้ง มณฑลพายัพ เป็นการยกเลิกหัวเมืองประเทศราชล้านนา (ปริญญา กายสิทธิ์ 2531) สำหรับเมืองเชียง แสน ในสมัยรัชกาลที่ 5 ขึ้นต่อกระทรวงกลาโหม โดยในปี พ.ศ. 2442 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ นายไชยวงศ์ บุตรพระยาเดชดำรง ขึ้นเป็นพระยาเดชดำรงแทน ส่วนอำเภอเชียงแสนให้ย้ายที่ตั้ง อำเภอมาที่ตำบลกาศา และตั้งเป็นอำเภอในปี พ.ศ. 2442 ส่วนเชียงแสนให้ยุบลงเป็นกิ่งอำเภอเชียง แสนหลวง (แหล่งชุมชนโบราณ) ต่อมาเชียงแสนได้รับยกฐานะเป็นอำเภอเชียงแสน ในปี พ.ศ. 2500 ประกอบด้วย 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลเวียง ตำบลป่าสัก และตำบลบ้านแซว จนกระทั่งในปีพ.ศ. 2527 อำเภอเชียงแสน มีประชากรเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จึงได้แยกตำบลจาก 3 ตำบลเป็น 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลเวียง ตำบลโยนก ตำบลป่าสัก ตำบลศรีดอนมูล ตำบลบ้านแซว และตำบลแม่เงิน เพื่อให้เห็น ภาพรวมของพัฒนาการของเชียงแสน รวมถึงประวัติของเชียงแสนและเชียงราย ดังแสดงในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 ตารางแสดงประวัติความเป็นมาของเชียงรายและเชียงแสน

ลำดับปี พ.ศ.	เชียงราย	เชียงแสน
พุทธศตวรรษที่ 19	ก่อนมีการสร้างเมืองเชียงราย บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำกก เคยเป็นแหล่งชุมชนโบราณ	บริเวณที่ราบลุ่มเชียงแสน เป็นที่ตั้งของชุมชนโบราณ ชื่อว่า “นาคพันธุสิงหนวดีนคร” ก่อตั้งโดยเจ้าสิงหนวดีกุมาร ต่อมาเมืองกลายเป็นเมืองร้าง แต่จากนั้นมีการตั้งชุมชนใหม่ 2 กลุ่ม คือ “เวียงปรีกษา” มีขุนลึงเป็นผู้นำปกครอง และ “หิรัญนครเงินยาง หรือแคว้นเงินยาง” ปกครองโดยขุนเจือง ซึ่งเป็นกษัตริย์สืบเชื้อสายจากราชวงศ์ลวจักรราช ซึ่งเป็นต้นตระกูลของพญามังราย
พ.ศ. 1804 – 1854		พญามังรายครองราชย์ และเริ่มขยายอำนาจจากเมืองหิรัญนครเงินยาง
พ.ศ. 1805	พญามังรายตั้งราชธานีใหม่ บริเวณที่ราบริมฝั่งแม่น้ำกก และขนานนามว่า “เชียงราย”	
พ.ศ. 1870 -1871		พระเจ้าแสนภู ให้เจ้าคำฟูซึ่งเป็นราชบุตรไปครองเชียงใหม่ ส่วนพระองค์ก็กลับมาฟื้นฟู เมืองเก่าบริเวณริมน้ำโขง และโปรดให้ขุดคู และก่อกำแพง 3 ด้าน และขนานนามใหม่ว่า “เชียงแสน” หลังจากพระเจ้าแสนภู กษัตริย์องค์อื่นๆ ย้ายกลับไปประทับที่เชียงใหม่ แต่เชียงแสนก็ยังเป็นเมืองสำคัญที่กษัตริย์ มักจะให้

		อุปราชมปากครอง
พ.ศ. 2101	เชียงรายตกอยู่ใต้การปกครองของพม่ากว่า 200 ปี	เชียงแสนก็ตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า แต่พม่าฟื้นฟูให้เป็นเมืองเอกในการปกครองเมืองเหนือ โดยอยู่ภายใต้การปกครองของอังวะอีกที
พ.ศ. 2347		สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าให้หลวงเทพบริรักษ์ และพระยายมราช เป็นแม่ทัพ นำทัพมาร่วมกับ พระเจ้ากาวิละ ซึ่งเป็นเจ้าครองนครลำปางในขณะนั้น ยกทัพไปตีเชียงแสน และเมื่อยึดเชียงแสนคืนจากพม่าได้ ก็เผาทำลายเมือง เพื่อให้พม่าใช้เป็นที่ตั้งได้อีก จากนั้นกวาดต้อนและแบ่งประชาชน เป็น 5 กลุ่ม ไปอยู่ที่ เชียงใหม่ ลำปาง น่าน เวียงจันทน์ และราชบุรี และสระบุรี ทำให้เชียงรายและเชียงแสนกลายเป็นเมืองร้างไป
พ.ศ. 2387- 2417	ตรงกับสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.3) สร้างเชียงรายขึ้นใหม่ โดยได้ก่อสร้างขึ้นใหม่ และกวาดต้อนพวกเชียงตุง พะเยา เมืองเลน และเมืองสาด ซึ่งเป็นชาวไทใหญ่ ไทลื้อ และไทเงินให้มาอยู่ที่นี้	
พ.ศ. 2412		มีกลุ่มพม่า ไทลื้อ และไทเงินจากเชียงตุง ประมาณ 300 กว่าคนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเอง

พ.ศ. 2417		<p>พระเจ้าอินทวิชัยยานนท์ ยกพลจากเชียงใหม่ ลำพูน และลำปาง มาไล่ต้อน กลุ่มพม่า ไทลื้อ ไทจีน ที่มาตั้งถิ่นฐานเอง เนื่องจากกลุ่มนี้ไม่ยอมอยู่ภายใต้การปกครองของไทย</p> <p>จากนั้น โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าอินท๊ะบุญมา นำราษฎรเมืองลำพูน และเชียงใหม่มาตั้งถิ่นฐาน ประมาณ 1500 ครัวเรือน</p>
พ.ศ. 2436 - 2435	<p>ตรงกับ สมัย สมเด็จ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) ได้มีประกาศจากเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยให้รวมเมืองเชียงราย กับเมืองบริเวณใกล้เคียง ให้เป็นหัวเมืองจัตวา</p>	
พ.ศ. 2442		<p>รัชกาลที่ 5 ทรงโปรดเกล้าฯ ตั้ง นายไชยวงศ์ บุตรพระยาราชเดช ดำรง สืบสกุลแทน และให้เชียงใหม่อยู่ในการปกครองของมณฑลพายัพ</p> <p>ส่วนอำเภอเชียงใหม่ให้ย้ายที่ตั้ง อำเภอม้าที่ตำบลกาศา และตั้งเป็นอำเภอในปี พ.ศ. 2442 ส่วนเชียงใหม่ให้ยุบลงเป็นกิ่งอำเภอเชียงใหม่หลวง</p>
พ.ศ. 2500		<p>ได้รับยกฐานะเป็น อำเภอเชียงใหม่ ประกอบด้วย 3 ตำบล คือ ตำบลป่าสัก ตำบลเวียง และตำบลบ้านแซว</p>

พ.ศ. 2527 – ปัจจุบัน	เนื่องจากประชากรเยอะขึ้น จึงมีการแยกจาก 3 ตำบล เป็น 6 ตำบล คือ ตำบลเวียง ตำบลโยนก ตำบลป่าสัก ตำบลศรีดอนมูล ตำบลบ้านแซว และตำบลแม่เงิน จนถึงปัจจุบัน และในปัจจุบันมีจำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้น 70 หมู่บ้าน
----------------------	--

2.2 การศึกษาเรื่องภาษาและชาติพันธุ์ในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ในการศึกษาเรื่องภาษาและชาติพันธุ์ในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายที่ผ่านมา มีทั้งการสำรวจจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ องค์กรทุนสำหรับเด็กแห่งสหประชาชาติได้จัดทำทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศเป็นประจำ ดังแสดงในทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศไทย ปีพ.ศ. 2538 ได้แสดงข้อมูลว่า เชียงแสนมีกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งหมด 6 กลุ่มชาติพันธุ์ คือ เข่า มูเซอ แม้ว อีเก้อ ไทลื้อ ไทยวน และในทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศไทย ปีพ.ศ. 2545 พบว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์เป็นกลุ่ม 9 ชาติพันธุ์ ได้แก่ เข่า มูเซอ แม้ว อีเก้อ ไทลื้อ ไทยวน จีนฮ่อ ลัวะ ไทใหญ่ โดยการศึกษาข้างต้น เป็นการสำรวจเรื่องประชากร และชาติพันธุ์เท่านั้น

อย่างไรก็ตามก็มีการศึกษาทางภาษาศาสตร์และได้จัดทำแผนที่ทางภาษาของเมืองเชียงแสนไว้เช่นกัน ในงานของสุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ (2547) ซึ่งเป็นงานวิจัยเพื่อจัดทำแผนที่ภาษาของประเทศไทย ได้ทำการส่งแบบสอบถามไปยังผู้นำชุมชน พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ในเมืองเชียงแสนมีทั้งสิ้น 7 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ไทยวน (เป็นประชากรกลุ่มใหญ่ที่สุด มีประมาณ 100-4500 คน) ของ ไทลื้อ ลาวอีสาน จีนฮ่อ อีเก้อ (อาข่า) และมูเซอ (ละหู่)

จะเห็นได้ว่า จำนวนชาติพันธุ์ในงานที่ผ่านมาไม่เท่ากัน และชาติพันธุ์ที่นำเสนอในแต่ละงานก็มีข้อมูลที่ต่างกัน กล่าวคือ ในงานทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศไทย (2538, 2545) มีชาติพันธุ์ เข่า แม้ว ลัวะ ไทใหญ่ ในขณะที่ในงานของสุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ (2547) มีชาติพันธุ์ ลาวอีสาน และ ของ

2.3 การทำแผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย

การทำแผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทยที่ผ่านมา มาจากการที่ประเทศไทยเป็น ประเทศที่มีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมชาติหนึ่ง การทำแผนที่ทำให้เข้าใจการกระจายตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ และภาษาที่พูดใน บริเวณต่างๆ ในประเทศไทย นอกจากนี้ ในปัจจุบันภาษาและวัฒนธรรมของชนกลุ่มต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และอาจนำไปสู่ การที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มเล็กๆ อาจมีการสูญหายได้ (สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ 2547) ในการทำแผนที่ภาษาที่ผ่านมา เป็นการศึกษาเพื่อให้เห็นภาพรวมของทั้งประเทศ ดังเช่น ในงานของ เจอร์รี่ เกนีย์ และธีระพันธ์ ล.ทองคำ (2520) และงานของสุวิไล เปรมศรีรัตน์และคณะ (2547) วิธีการเก็บข้อมูลจะใช้การส่งแบบสอบถาม ไปยังอำเภอ หรือ หมู่บ้าน โดยให้ผู้ที่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับ ประชากรเป็นผู้กรอกแบบสอบถาม เช่น นายอำเภอ พัฒนาการจังหวัด ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ครู เป็นต้น

โดยจากการศึกษาเรื่อง แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทยของ สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ(2547) นั้น พบว่าภาษาในประเทศไทยมีทั้งสิ้น 60 กลุ่มภาษา โดยมีผู้พูด ภาษาไทยกลางมากที่สุด มีจำนวนร้อยละ 39 รองลงมาคือ ภาษาลาวอีสานมีจำนวนร้อยละ 28 ภาษา คำเมืองมีจำนวนร้อยละ 10 และภาษาปักษ์ใต้มีจำนวนร้อยละ 9 โดยทั้ง 4 ภาษาเป็นภาษาหลักของ แต่ละภูมิภาคของประเทศไทย นอกจากนี้ ยังมีภาษาเขมรถิ่นไทยที่มีจำนวนร้อยละ 3 ภาษาไทยโคราช ผู้ไทย กูย(ส่วย) ฉ้อ ไทยเลย ลาวหล่ม กะเหรี่ยง มีจำนวนผู้พูดภาษาร้อยละ 1 ส่วน ภาษาอื่นๆ นอกจากนี้มีจำนวนไม่ถึงร้อยละ 1 โดยในกลุ่มภาษา 60 กลุ่มภาษานี้ สามารถจัดให้อยู่ใน ตระกูลภาษา 5 ภาษา ได้แก่ ตระกูลภาษาไท มีจำนวน 24 กลุ่มภาษา จำนวนผู้พูดภาษาร้อยละ 94 ภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก มีจำนวน 22 กลุ่มภาษา จำนวนผู้พูดภาษาร้อยละ 4.3 ภาษาตระกูล จีน-ทิเบต มีจำนวน 11 กลุ่มภาษา จำนวนผู้พูดภาษาร้อยละ 1.1 ภาษาตระกูลออสโตรเนเซียน หรือ มาลาโยโพลินีเซียน มีจำนวน 3 กลุ่มภาษา จำนวนผู้พูดภาษาร้อยละ 0.3 และภาษาตระกูลม้ง-เมี่ยน มีจำนวน 2 กลุ่มภาษา มีจำนวนผู้พูดภาษาร้อยละ 0.3

นอกจากการจัดกลุ่มภาษาตามตระกูลภาษาแล้วนั้น วิลเลียม สมอลส์ (1994 อ้างอิงถึง ในสุวิไล เปรมศรีรัตน์และคณะ 2547) ได้อธิบายการกระจายของภาษาใหญ่- ภาษาย่อย และ ความสัมพันธ์ด้านสังคม และอธิบายว่าเหตุที่ประเทศไทยแม้มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ แต่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ก็ยังสามารถอยู่ร่วมกัน ได้ เพราะมีสถานะทางสังคมต่างกัน มีลำดับสูงต่ำ ลดหลั่นตามลำดับชั้นของสังคมไทย โดยลำดับชั้นของภาษาในสังคมไทย แบ่งเป็น 1) ภาษาไทย มาตรฐาน (Standard Thai) คือ ภาษาราชการ และภาษาประจำชาติของไทย เป็นภาษาที่ใช้ใน โรงเรียน สถานที่ราชการ และการสื่อสารมวลชน 2) ภาษาไทยถิ่น (Regional Thai) คือ ภาษาที่ใช้

เป็นภาษากลุ่มหลักในแต่ละภูมิภาค ได้แก่ คำเมือง (ภาษาไทยถิ่นเหนือ) ลาวอีสาน (ภาษาไทยถิ่นอีสาน) และ ภาษาปักษ์ใต้ (ภาษาไทยถิ่นใต้) 3) ภาษาพื้นบ้าน (ภาษาชนกลุ่มน้อย) แบ่งเป็นกลุ่มย่อยอีก 4 กลุ่ม กลุ่มแรก ภาษาพละถิ่น คือ ภาษาในตระกูลไทที่อพยพจากนอกประเทศไทย กลุ่มที่สอง ภาษาในเขตเมือง/ตลาด กลุ่มที่สาม ภาษาชายขอบ ได้แก่ ภาษาชนกลุ่มน้อยอื่นๆ ที่ไม่ใช่ภาษาตระกูลไท ผู้พูดภาษาส่วนใหญ่จะอยู่ตามบริเวณพรมแดนของประเทศ และกลุ่มที่สี่ ภาษาในวงล้อม คือ ภาษากลุ่มเล็ก ที่อยู่ห่างไกลและถูกล้อมรอบด้วยภาษาอื่นๆ

อย่างไรก็ดี ในการศึกษาเรื่องแผนที่ภาษาที่ผ่านมา พบว่ามีปัญหาที่คล้ายกัน คือ 1) ความสับสนของชื่อภาษา เนื่องจากชื่อภาษาหนึ่งชื่อสามารถใช้เรียกภาษาได้หลายภาษา(เจอร์รี่ เคนีย์ และธีระพันธ์ ล.ทองคำ 2520 และสุวิไล เปรมศรีรัตน์และคณะ 2547) เช่น ลัวะ บางครั้งใช้เรียกภาษาในตระกูลมอญ-เขมร บางครั้งใช้เรียกภาษาในตระกูลจีน-ทิเบต 2) ภาษาเดียวกัน แต่มีหลายชื่อ บางครั้งพบว่าเมื่อใช้เกณฑ์ทางภาษาศาสตร์แล้วบางภาษาเป็นภาษากลุ่มเดียวกัน แต่ผู้พูดภาษาใช้ชื่อภาษาต่างกัน เช่น ลาวอีสาน ลาวหล่ม และไทเลย (สุวิไล เปรมศรีรัตน์และคณะ 2547) 3) ชื่อในแบบสอบถามไม่ใช่ชื่อภาษาทางภาษาศาสตร์ เช่น ลาวเวียง ลาวขาว ซึ่งอาจเป็นคำเรียกมณฑลทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือในอดีต นอกจากนี้ยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาว่าเป็นภาษากลุ่มย่อยของของภาษาลาว หรือภาษาไทยถิ่นอีสานหรือไม่ (เจอร์รี่ เคนีย์ และธีระพันธ์ ล.ทองคำ 2520)

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ ประวัติศาสตร์ของอำเภอเชียงแสน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางภาษา ข้อมูลภาษา และการทำแผนที่ภาษา
2. รวบรวมข้อมูลพื้นฐานโดยใช้ 2 วิธีการคือ 1) ขอข้อมูลพื้นฐานจากองค์การบริหารส่วนตำบลและท้องถิ่นในเรื่องประชากร ชาติพันธุ์ และจำนวนประชากร 2) สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน หรือผู้รู้ประจำชุมชนจำนวน 70 หมู่บ้าน
3. เลือกพื้นที่เก็บข้อมูล โดยกำหนดขอบเขตว่า ภาษาที่จะเก็บข้อมูลต้องมีผู้พูดภาษามากกว่าหลักาเรือน และต้องมีที่อยู่ถาวร ไม่ใช่แรงงานชั่วคราว
4. เก็บข้อมูลภาษา 16 ภาษา จากผู้บอกภาษาจำนวน 5 คน โดยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล 2 ส่วน คือ 1) คำทดสอบ 200 คำของ สวาดิช (Swadesh, 1971) เป็นหลักสำหรับผู้บอกภาษาทุกกลุ่ม โดยคำทดสอบนี้เป็นคำเก็บข้อมูลพื้นฐานของภาษาในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งจะเป็นคำที่ประกอบพื้นฐาน เช่น ร่างกาย ตัวเลข สัตว์ ธรรมชาติ คำกริยาพื้นฐาน คำสรรพนาม เป็นต้น (ดังตาราง 3.1 และ ภาคผนวก ก)

ตาราง 3.1 ตารางแสดงตัวอย่างคำเก็บข้อมูลพื้นฐาน (ดัดแปลงจาก สวาดิช, 1971)

คำเก็บข้อมูล	ภาษาไทยวน	ภาษาไทยลื้อ
1. คำศัพท์เกี่ยวกับร่างกาย		
1.1 ท้อง	tɔŋ 55	tɔŋ 42
1.2 ขา	khaa 23	khaa 34
1.3 ตา	taa 23	taa 34
1.4 กระดูก	kraduuk 21	duuk 22
1.5 เลือด	luwat 41	liat 33
2. คำศัพท์เกี่ยวกับสัตว์		
2.1 เนื้อ	cin 55	cin 331
2.2 หมา	maa 23	maa 34
2.3 นก	nok 55	nok 44
3. คำกริยาพื้นฐาน		

3.1 บิน	bin 33	bin 32
3.2 มา	maa 33	maa 32
3.3 คีม	dum 41	kin 34 nam 42

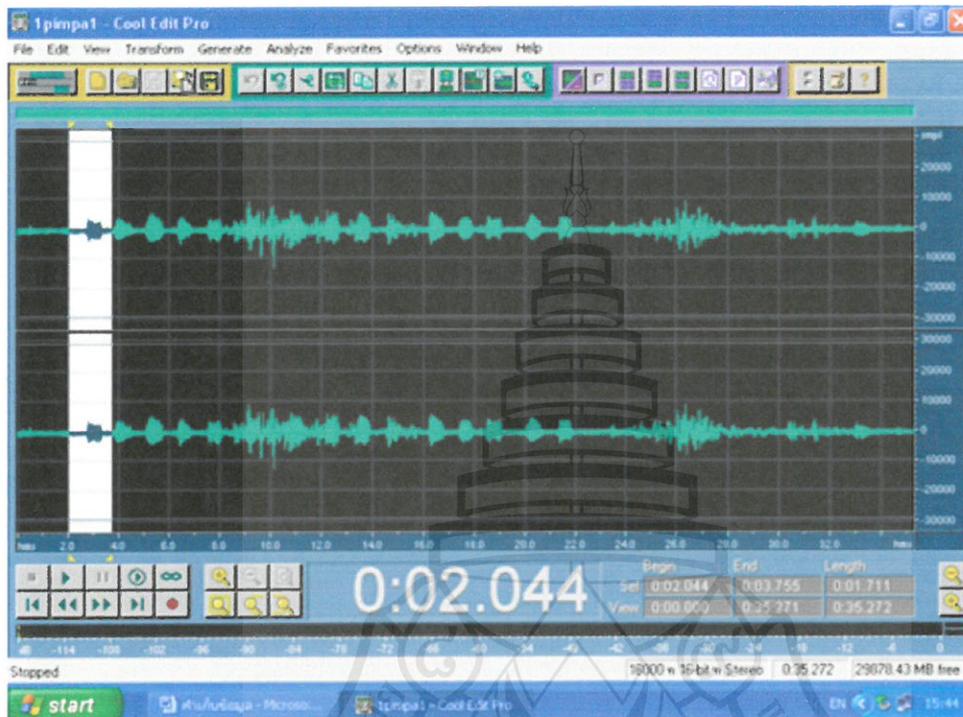
- 2) ใช้คำทดสอบเสียงวรรณยุกต์ของ เก็ดนี่ (2518) สำหรับภาษากลุ่มไท เพื่อนำมาทดสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากหน่วยราชการ พร้อมทั้งวิเคราะห์ระบบเสียงของภาษาในกลุ่มภาษาไทย (ดูตาราง 3.2)

ตาราง 3.2 รายการคำทดสอบเสียงวรรณยุกต์ (ดัดแปลงจาก Gedney, 1972)

A	B	C	DL	DS
หู _____	ข่า _____	ข้าว _____	หมัด _____	ขาด _____
ขา _____	ผ้า _____	เตื่อ _____	สูก _____	เหงือก _____
หัว _____	เช่า _____	ฆ่า _____	ผัก _____	หยาบ _____
ผี _____	ถ่าน _____	ห้า _____		ถูก _____
ปี _____	ไก่อ _____	ป้า _____	กบ _____	ปอด _____
ตา _____	เก่า _____	กล้า _____	ตับ _____	ปีก _____
กิน _____	ป่า _____	คีม _____	เจ็บ _____	ดอก _____
บิน _____	บ่า _____	บ้า _____	เบ็ด _____	แดด _____
แดง _____	บ่าว _____	หมู่บ้าน _____	ดิบ _____	อาบ _____
ดาว _____	คำ _____	อ้าปาก _____	อบ _____	ดอก _____
			คิก _____	
มือ _____	ผี _____	น้ำ _____	นก _____	มีด _____
ควาย _____	พ่อ _____	น้อง _____	มัด _____	ลูก _____
นา _____	ไร่ _____	ไม้ _____	ลัก _____	เลือด _____
		ม้า _____		

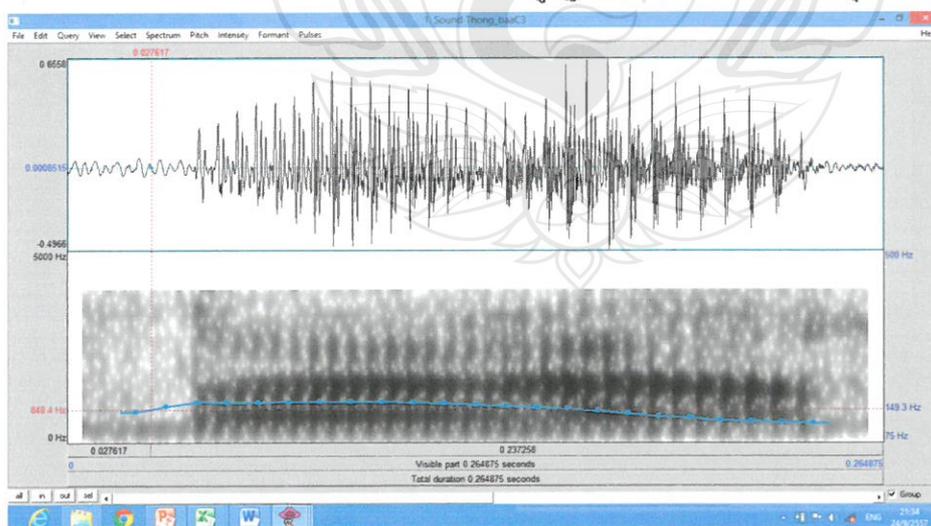
5. สรุปลักษณะภาษาของแต่ละภาษา โดยใช้โปรแกรม 3 โปรแกรม ได้แก่

1) โปรแกรม Cool Edit pro ใช้สำหรับตัดเสียงเฉพาะคำที่จะนำมาวิเคราะห์

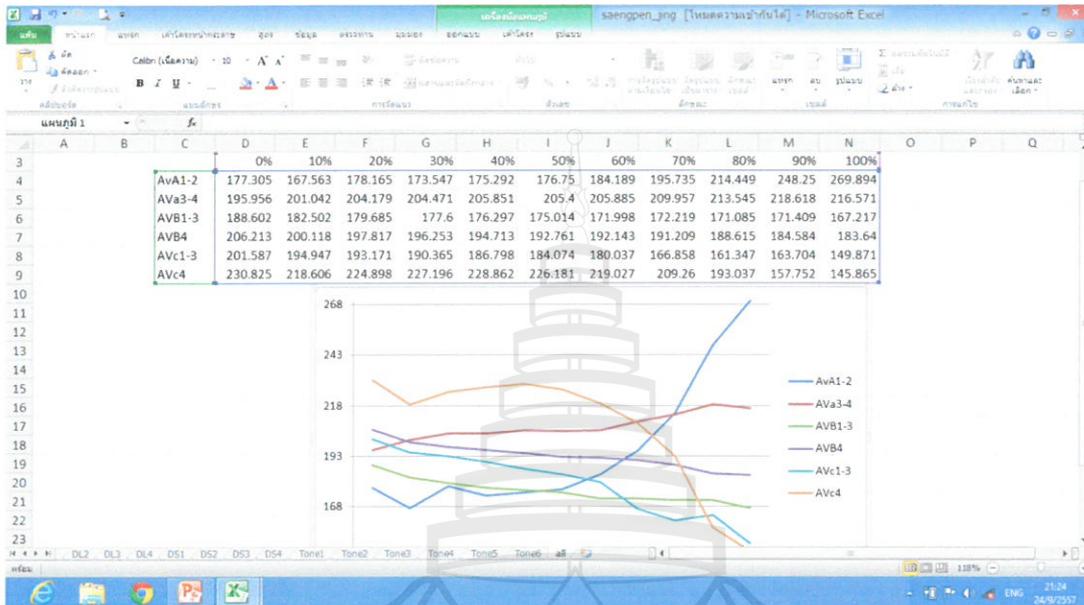
ภาพที่ 3.1 ภาพการตัดเสียงโดยโปรแกรม Cool Edit Pro

2) โปรแกรม Praat สำหรับวิเคราะห์ค่าความถี่มูลฐาน (F0) ของเสียงวรรณยุกต์

ภาพที่ 3.2 ภาพการวัดค่าความถี่มูลฐาน (F0) ของเสียงวรรณยุกต์

- 3) โปรแกรม Excel สำหรับวิเคราะห์หว่าภาษาที่วิเคราะห์หมีเสียงวรรณยุกต์ก็เสียง และ ลักษณะเสียงวรรณยุกต์มีเป็นอย่างไร

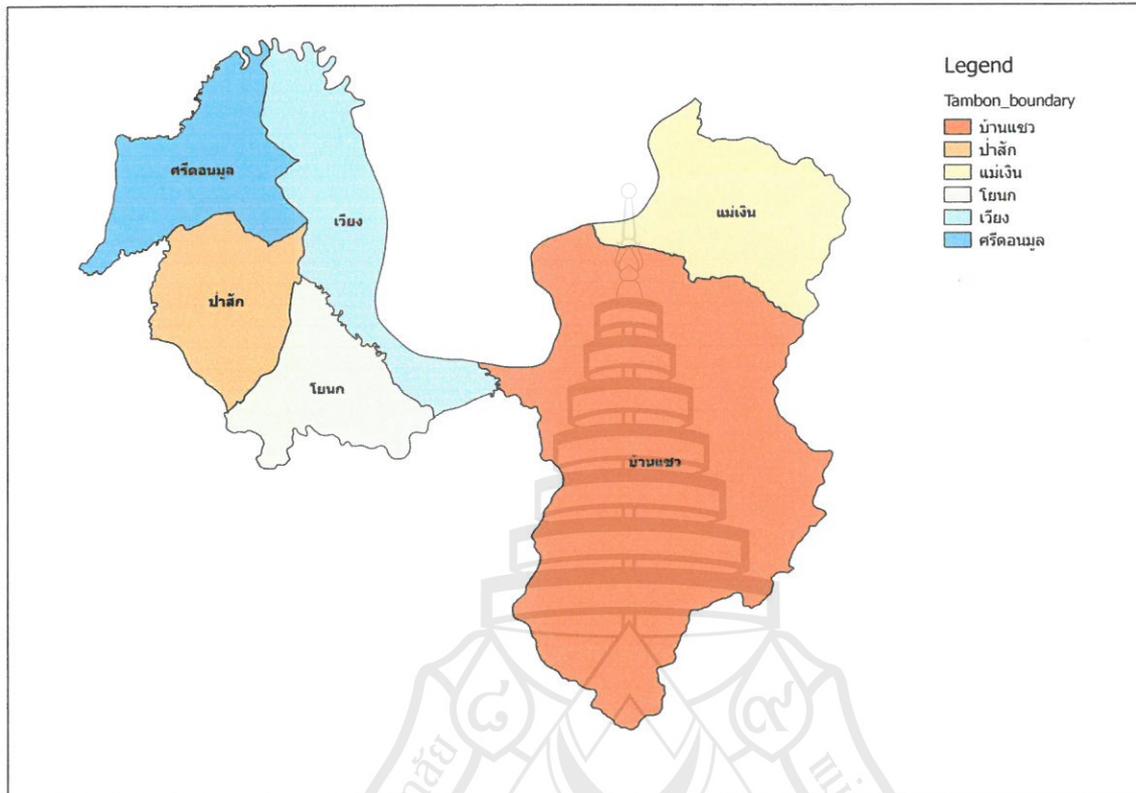
ภาพที่ 3.3 ภาพการแสดงผลลักษณะเสียงวรรณยุกต์ แสดงเป็นรูปแบบกราฟ

6. นำข้อมูลจากข้อ 4. และ 5. มาสรุปเป็นข้อมูล ระบบเสียงพยัญชนะ ระบบเสียงสระ และระบบเสียงวรรณยุกต์ของแต่ละภาษา
7. จัดทำแผนที่ภาษา โดยเก็บข้อมูลพื้นฐานของแต่ละหมู่บ้าน โดยมีกระบวนการดังนี้
  - 1) กำหนดจุดวัดพิกัด โดยวัดจุดที่เป็นจุดสำคัญของแต่ละหมู่บ้าน ได้แก่ วัด ศาลา อเนกประสงค์ โรงเรียน อนามัย(โรงพยาบาลตำบล)
  - 2) ใช้ GPS วัดค่าพิกัดความสูง และค่าอื่นๆ
  - 3) สรุปข้อมูลประชากรแต่ละหมู่บ้าน จำนวนประชากรรวมแต่ละตำบล และจำนวนชาติพันธุ์แต่ละหมู่บ้าน (ดูตาราง 3.3 และ ภาคผนวก ข)

ตารางที่ 3.3 ตัวอย่างข้อมูลสำหรับวิเคราะห์และจัดทำแผนที่ภาษา

หมู่	หมู่บ้าน	จุดวัดพิกัด	ความสูง	ประชากร	ไทยวน	อีสาน
1	บ้านดอยจัน	โรงเรียนบ้านดอยจัน	365m	1034	1034	
		วัดพระธาตุดอยจัน	408m			
2	บ้านร่องบง	วัดบ้านร่องบง	371m	600	600	
3	บ้านกู่เต้า	วัดบ้านกู่เต้า	369m	620	620	
4	บ้านสันธาตุ	วัดสันธาตุอโศการาม	375m	1170	117	1053
5	บ้านทุ่งฟ้าสาม	โรงเรียนบ้านทุ่งฟ้าสาม	377m	569	57	512
		วัดทุ่งฟ้าสาม	396m			
6	บ้านสันตันเปา	วัดสันตันเปา	366m	445	445	
7	บ้านโค้งงาม	วัดโค้งงาม	366m	262	262	
8	บ้านดอยงาม	วัดบ้านดอยงาม	374m	107	107	

4) นำข้อมูลมาทำแผนที่พื้นฐานเพื่อแสดงแผนที่ภาษาต่อไป (ดูภาพ 3.4)

ภาพที่ 3.4 ภาพแผนที่แสดงขอบเขต 6 ตำบล ในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

บทที่ 4

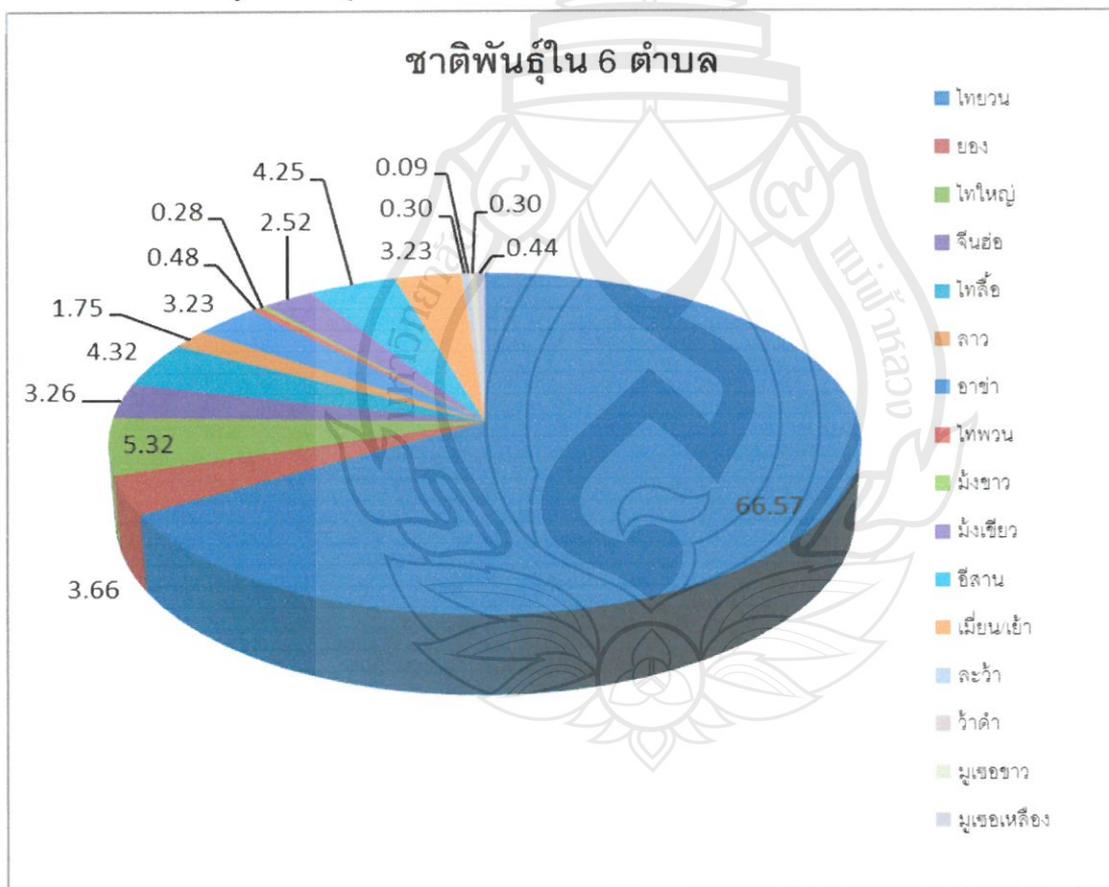
ผลการวิจัย

4.1 ความหลากหลายทางภาษาและแผนที่ภาษา

4.1.1 ข้อมูลความหลากหลายทางภาษาและแผนที่ภาษาระดับอำเภอ

1) กลุ่มชาติพันธุ์

จากการรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลขององค์กรบริหารส่วนตำบล 6 ตำบล และจากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ผู้รู้ในชุมชน และจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา พบว่า ในอำเภอเชียงแสนมีความหลากหลายทางภาษาอย่างมาก โดยพบว่าภาษาที่พูดในอำเภอเชียงแสนมีทั้งสิ้น 16 ภาษา¹ ได้แก่ ภาษาไทยวน ของ ไทใหญ่ ไทลื้อ ลาว ไทพวน อีสาน จีนฮ่อ อาข่า ม้งขาว ม้งเขียว เมี่ยน ละว้า ว่าคำ มูเซอขาว มูเซอเหลือง ดังแสดงในภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 ภาพแผนภูมิแสดงชาติพันธุ์รวมในอำเภอเชียงแสน

¹ ทั้งนี้พบภาษาอื่น ๆ อีก 2 ภาษา คือ ภาษาไทเขิน และภาษาขมุ แต่เนื่องจาก จำนวนผู้พูดภาษาน้อยกว่าขอบเขตที่กำหนดไว้ คือ มีประชากรน้อยกว่า 10 ครัวเรือน จึงไม่ได้รวมข้อมูลในงานวิจัยนี้

จากภาพที่ 4.1 แสดงให้เห็นว่าชาติพันธุ์เรียงลำดับจากชาติพันธุ์ที่มีจำนวนมากที่สุดคือ ภาษาไทยวน มีจำนวน 66.5% รองลงมา คือ ภาษาไทใหญ่ มีจำนวน 5.32% ภาษาไทลื้อ มีจำนวน 4.32% ภาษอีสาน มีจำนวน 4.25% ภาษยอง มีจำนวน 3.66% ภาษาจีนฮ่อ มีจำนวน 3.26% ภาษาอาข่า มีจำนวน 3.23% ภาษาเมี่ยน มีจำนวน 3.23% ภาษม้งเขี้ยว มีจำนวน 2.52% ภาษาลาว มีจำนวน 1.75% ภาษาไทพวน มีจำนวน 0.48% ภาษามูเซอเหลือง 0.44 % ภาษาละว้า มีจำนวน 0.30% ภาษามูเซอดำ 0.30% ภาษาม้งขาว 0.28% ภาษาว้าดำ มีจำนวน 0.09% ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนประชากรแต่ละชาติพันธุ์ในอำเภอเชียงแสน เรียงลำดับจากกลุ่มที่มีประชากรมากที่สุด ไปถึงน้อยที่สุด

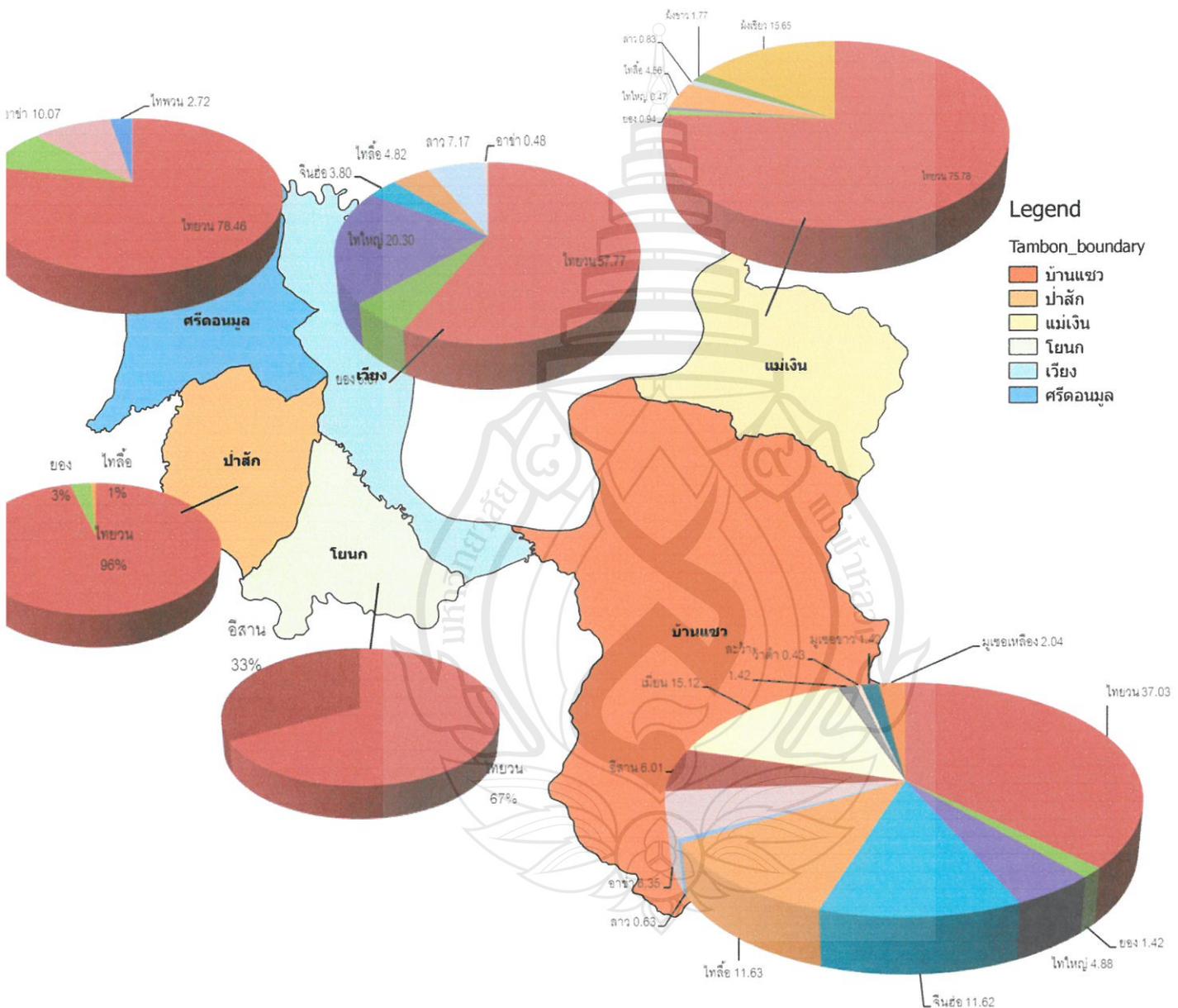
ลำดับที่	ชาติพันธุ์	จำนวนร้อยละ	จำนวนประชากร
1	ไทยวน	66.57	35,114
2	ไทใหญ่	5.32	2,805
3	ไทลื้อ	4.32	2,277
4	อีสาน	4.52	2,242
5	ยอง	3.66	1,929
6	จีนฮ่อ	3.26	1,722
7	อาข่า	3.23	1,702
7	เมี่ยน	3.23	1,702
8	ม้งเขี้ยว	2.52	1,327
9	ลาว	1.75	923
10	ไทพวน	0.48	253
11	มูเซอเหลือง	0.44	230
12	ละว้า	0.30	160
12	มูเซอขาว	0.30	160
13	ม้งขาว	0.28	150
14	ว้าดำ	0.09	48
	จำนวนรวม	100	52,744

4.1.2 ข้อมูลความหลากหลายทางภาษาและแผนที่ภาษาระดับตำบล

1) กลุ่มชาติพันธุ์

เมื่อพิจารณาในระดับตำบล 6 ตำบลของอำเภอเชียงแสน จะทำให้เห็นการกระจายของชาติพันธุ์ที่แตกต่างและหลากหลายกัน (ดูภาพที่ 4.3)

ภาพที่ 4.3 แผนที่ภาษาแสดงความหลากหลายทางชาติพันธุ์และภาษาของ 6 ตำบล

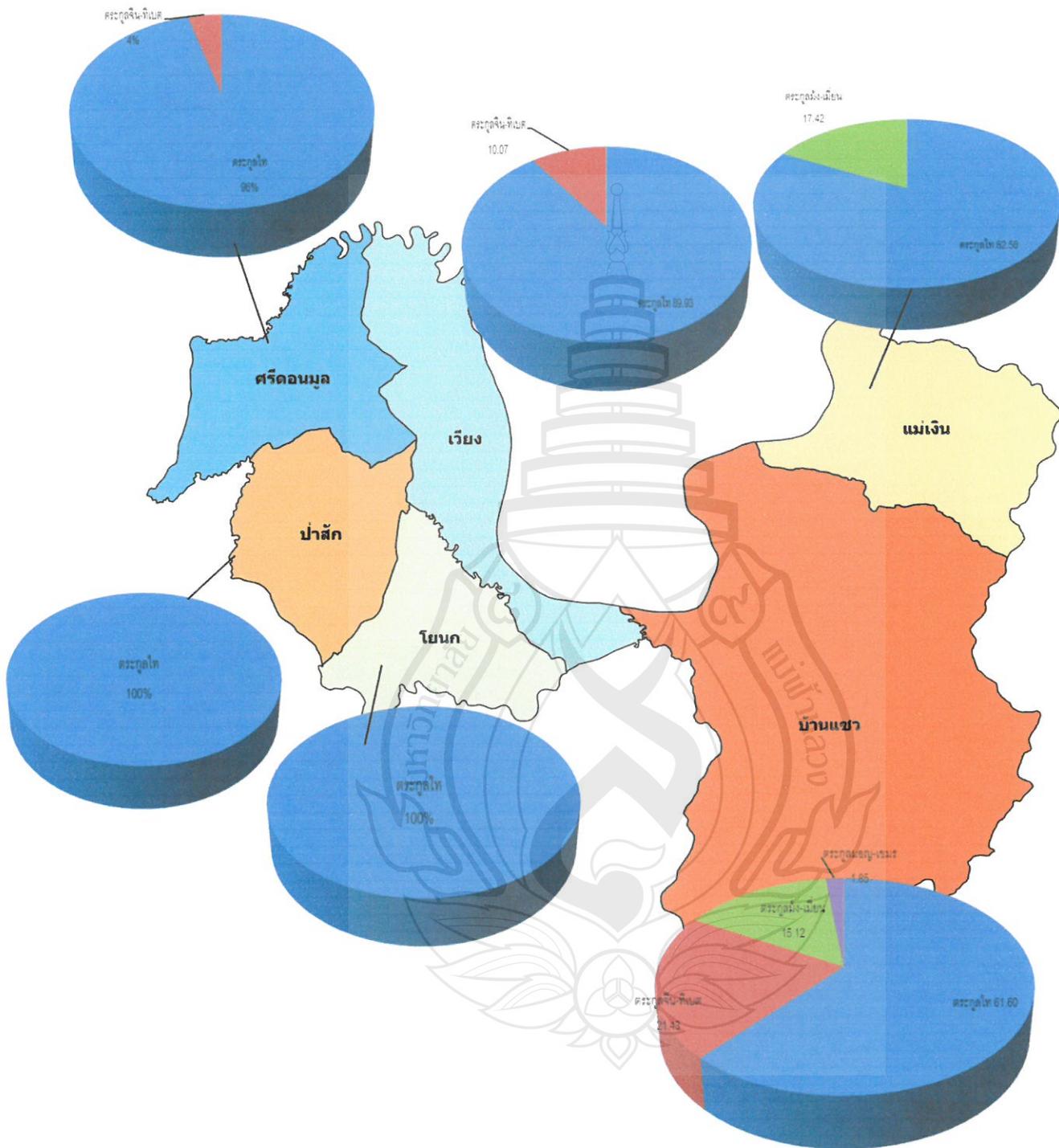
จากภาพที่ 4.3 แสดงให้เห็นว่า ตำบลที่มีความหลากหลายทางภาษาและชาติพันธุ์มากที่สุด คือ ตำบลบ้านแซว โดยมีชาติพันธุ์ทั้งสิ้น 13 กลุ่มภาษา ได้แก่ ไทยวน ไทใหญ่ ไทลื้อ ของ จีนฮ่อ อีสาน เมี่ยน ละว้า ว้าดำ มูเซอขาว มูเซอเหลือง อาข่า และลาว โดยชาติพันธุ์ที่มีจำนวนมากที่สุด คือ ภาษาไทยวน มีจำนวนทั้งสิ้น 37 % รองลงมาคือภาษาไทลื้อ และจีนฮ่อ มีจำนวน 11.63% และ 11.62% ตามลำดับ ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่ และลักษณะของพื้นที่ที่หลากหลาย คือ มีพื้นที่ที่ติดแม่น้ำโขง พื้นที่ราบ ป่า และพื้นที่สูงทำให้ประชากรกระจายตัวตามพื้นที่ต่างๆ

ตำบลที่มีความหลากหลายรองลงมาคือ ตำบลเวียง และตำบลแม่เงิน ที่มีชาติพันธุ์ทั้งสิ้น 7 กลุ่มภาษา ตำบลเวียง มีชาติพันธุ์ ได้แก่ ไทยวน ของ ไทใหญ่ จีนฮ่อ ไทลื้อ ลาว และอาข่า โดยภาษาที่มีผู้พูดมากที่สุด คือ ภาษาไทยวน มีผู้พูด 57.77% รองลงมาคือ ภาษาไทใหญ่ มีจำนวน 20.30 % ตำบลแม่เงินประกอบด้วย ไทยวน ของ ไทใหญ่ ไทลื้อ ลาว ม้งขาว และม้งเขียว โดยภาษาที่มีผู้พูดภาษามากที่สุด คือ ภาษาไทยวน มีจำนวน 75.78% รองลงมา คือ ภาษาม้งเขียวมีจำนวน 15.65%

ตำบลศรีดอนมูล มีประชากร 4 กลุ่มภาษา ได้แก่ ภาษาไทยวน มีจำนวน 78.46 % ภาษาอาข่า มีจำนวน 10.07% ภาษายองมีจำนวน 8.74% และ ภาษาไทพวนมีจำนวน 2.72 % ตำบลป่าสัก ประชากรส่วนใหญ่พูดภาษาไทยวน คิดเป็นจำนวน 96% รองลงมาคือ ภาษายอง 3% และภาษาลื้อ 1% ตำบลโยนกเป็นตำบลที่มีประชากรน้อยที่สุด และมีประชากรกลุ่มใหญ่แค่ สองกลุ่ม คือ ภาษาไทยวน มีจำนวน 67% และภาษาอีสาน มีจำนวน 33%

2) ตระกูลภาษา

เมื่อแสดงข้อมูลตามตระกูลภาษา ทำให้เห็นการกระจายของภาษาแต่ละตระกูลภาษาในแต่ละตำบล ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ภาษาตระกูลไท เป็นภาษากลุ่มใหญ่ ในอำเภอเชียงแสน และแสดงให้เห็นข้อมูลที่สอดคล้องกับข้อมูลเรื่องความหลากหลายของชาติพันธุ์ เนื่องจาก ตำบลบ้านแซว เป็นตำบลที่มีความหลากหลายของตระกูลภาษามากที่สุดด้วย คือ มีภาษาที่อยู่ในทั้ง 4 ตระกูลภาษา โดยภาษาตระกูลไท มีจำนวนประชากรมากที่สุด คือ 61.60 % รองลงมาคือ ตระกูลภาษาจีน –ทิเบตมีจำนวน 21.43% โดยความหลากหลายของภาษาน่าจะมีความเกี่ยวข้องกับภูมิประเทศ และลักษณะการย้ายถิ่นฐานของแต่ละชาติพันธุ์ เห็นได้ว่า ตำบลป่าสัก และตำบลโยนก เป็นตำบลที่อยู่ใกล้กับเส้นทางคมนาคม ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทซึ่งเป็นกลุ่มชนแรกๆ อาศัยอยู่บริเวณนี้ (ดังแสดงในภาพที่ 4.4)

ภาพที่ 4.4 แผนที่ภาษาแสดงความหลากหลายของตระกูลภาษาใน 6 ตำบล

4.2 ภาษาตระกูลไทในอำเภอเชียงแสน

จากประวัติศาสตร์ของเชียงแสน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีการอพยพย้ายถิ่นฐานของคนหลายกลุ่ม หรือกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่ม แม้แต่กลุ่มที่ถูกกวาดต้อนให้ไปอยู่ที่จังหวัดอื่นในภาคเหนือ ที่จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง น่าน และภาคกลางที่จังหวัดสระบุรี และราชบุรี แม้คนกลุ่มใหญ่จะเป็นกลุ่มไทยวน แต่จากประวัติศาสตร์ก็เป็นไปได้ว่าน่าจะมีคนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นปะปนด้วยเช่นกัน และกลุ่มคนที่ถูกกวาดต้อนให้มาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนใหม่ที่เชียงแสน แม้ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มไทยวน แต่ก็มาจากหลายจังหวัดในภาคเหนือ นอกจากนั้นก็ยังมียุทธศาสตร์ในตระกูลไทอื่นๆ อพยพเข้ามาอีกหลายกลุ่ม ซึ่งบางกลุ่มก็อยู่กลมกลืนกับกลุ่มไทยวน เช่น ของ ไทพวน ลาวหรือ บางกลุ่มก็ตั้งชุมชน หรือหมู่บ้านแยกจากกลุ่มไทยวน เช่น อีสาน ไทลื้อ ไทใหญ่ แต่อย่างไรก็ดี ภาษาไทยวนก็เป็นภาษาที่มีอิทธิพลต่อคนทุกกลุ่ม เพราะเป็นภาษาของคนกลุ่มใหญ่ และเป็นภาษาที่เป็นสื่อกลางในการสื่อสารของคนในพื้นที่ จึงมีความน่าสนใจว่าภาษาตระกูลไท ในอำเภอเชียงแสน จะมีลักษณะที่อย่างไร

4.2.1 ภาษาไทยวน

ภาษาไทยวน เป็นภาษาเป็นภาษาหลักของคนท้องถิ่นในภาคเหนือ สำหรับเชียงแสนนั้น แม้จะมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ และภาษา แต่คนส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยวนในการสื่อสาร เพื่อใช้ในการทำงาน และการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน จากสรุปข้อมูลพื้นฐานของตำบลของตำบลป่าสัก, ตำบลบ้านแซว, ตำบลศรีดอนมูล (2551) ชาวไทยวนในบริเวณเชียงแสนนี้อพยพมาจาก จังหวัดลำพูน เชียงใหม่ ลำปาง แพร่ ลำปาง พะเยา ตั้งแต่ประมาณปี 2397 เป็นต้นมา และจากการสัมภาษณ์ประชากรบางส่วนอพยพมาจากบริเวณใกล้เคียง เช่น อำเภอแม่จัน อำเภอเชียงของหรือ อำเภอเชียงแสน ลักษณะภาษาไทยวน จากการการวิเคราะห์พบว่า มีระบบเสียงพยัญชนะจำนวน 20 หน่วยเสียง (ดูตาราง 4.3) เสียงสระเดี่ยว จำนวน 18 หน่วยเสียง เสียงสระประสม 3 หน่วยเสียง (ดูตาราง 4.4) และเสียงวรรณยุกต์ 6 เสียงวรรณยุกต์ (ดูตาราง 4.5)

ตาราง 4.3 ตารางระบบเสียงพยัญชนะภาษาไทยวน

ฐานกรณ์	ริมฝีปาก	ริมฝีปาก- ฟัน	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	เส้นเสียง
ลักษณะ การออกเสียง						
กัก ไม่ก้อง ไม่มีลม ไม่ก้อง มีลม ก้อง	P ph b		t th d	c	k kh	ʔ
เสียดแทรก		f	s			h
นาสิก	m		n	ɲ	ŋ	
กึ่งสระ	w			y		
ข้างลิ้น			l			

ตาราง 4.4 ตารางระบบเสียงสระ ภาษาไทยวน

	หน้า	กลาง	หลัง
สูง	i ii	u uu	u uu
กลาง	e ee	ɤ ɤɤ	o oo
ต่ำ	ɛ ɛɛ	a aa	ɔ ɔɔ
สระประสม	ia	ua	ua

ตาราง 4.5 ตารางระบบเสียงวรรณยุกต์

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1 ต่ำขึ้น	ว.3	ว.5	ว. 3	ว. 1
2	23	ต่ำระดับ 22	สูงระดับตก 442	ต่ำระดับ 22	ต่ำขึ้น 23
3	ว.2 กลางระดับ				
4	33	ว.4 สูงตก 41	ว.6 สูงระดับ 55	ว.4 สูงตก 41	ว. 6 สูงระดับ 55

4.2.2 ภาษาไทลื้อ

คนไทลื้อในอำเภอเชียงแสน ส่วนใหญ่อพยพมาจาก เมืองเชียงรุ่ง สิบสองปันนา ประมาณปี 2501 บางส่วนอพยพมาอยู่ที่แม่สายก่อน ก่อนที่จะอพยพมาอยู่เชียงแสน ลักษณะภาษาไทลื้อ จากการวิเคราะห์พบว่า มีระบบเสียงพยัญชนะ จำนวน 20 หน่วยเสียง (ดูตาราง 4.6) เสียงสระเดี่ยว จำนวน 18 หน่วยเสียง ภาษาไทลื้อไม่มีเสียงสระประสม แต่หากเปรียบเทียบกับคำที่มีเสียงสระประสมในภาษาไทย ได้แก่ เสียงสระประสม ia ออกเสียงเป็นสระเดี่ยวเป็น e เสียงสระประสม uua ออกเสียงเป็นสระเดี่ยวเป็น ʉ เสียงสระประสม ua ออกเสียงเป็นสระเดี่ยวเป็น oo² (ดูตาราง 4.7) และเสียงวรรณยุกต์ 6 เสียงวรรณยุกต์ (ดูตาราง 4.8)

² พบว่ามีคำบางคำที่ใช้เสียงสระประสม ได้แก่ คำว่า หน่วยไม้ (เมลิค) เถีย เป็นต้น

ตาราง 4.6 ตารางระบบเสียงพยัญชนะ ภาษาไทลื้อ

ฐานกรณ์	ริมฝีปาก	ริมฝีปาก- ฟัน	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	เส้นเสียง
ลักษณะ การออกเสียง						
กัก ไม่ก้อง ไม่มีลม ไม่ก้อง มีลม ก้อง	p ph b		t th d	c	k kh	ʔ
เสียดแทรก		f	s			h
นาสิก	m		n	ɲ	ŋ	
กึ่งสระ	w			y		
ข้างลิ้น			l			

ตาราง 4.7 ตารางระบบเสียงสระ ภาษาไทลื้อ

	หน้า		กลาง		หลัง	
สูง	i	ii	ɯ	ɯɯ	u	uu
กลาง	e	ee	ɤ	ɤɤ	o	oo
ต่ำ	ɛ	ɛɛ	a	aa	ɔ	ɔɔ

ตาราง 4.8 ตารางระบบเสียงวรรณยุกต์ ภาษาไทลื้อ

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1 ต่ำขึ้น	ว.3	ว.5	ว. 3	ว. 1
2	34	ต่ำระดับ	สูงตก	ต่ำระดับ	สูงขึ้น
3	ว.2 ต่ำตก	22	43	22	34
4	32	ว.4 กลางระดับ	ว.6 สูงระดับตก		ว.4 กลางระดับ
		33	443		33

4.2.3 ภาษายอง

ภาษายองเป็นภาษาย่อยของภาษาไทลื้อ แต่เนื่องจากเป็นกลุ่มไทลื้อ ที่เดิมอยู่ในเมืองของเชียงตุง ประเทศพม่า สำหรับชาวยองในอำเภอเชียงแสน บางส่วนก็เป็นกลุ่มที่อพยพมาจาก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เมื่อประมาณ 30 ปีมาแล้ว แล้วย้ายมาอยู่อำเภอแม่สายก่อนจะย้ายมาอยู่อำเภอเชียงแสนอีกที บางส่วนก็ย้ายมาจากบริเวณใกล้เคียง เช่น ตำบลจันจว้า อำเภอแม่จัน หรือ กิ่งอำเภอคอยหลวง ปัจจุบันผู้พูดภาษายองมีจำนวนน้อยลง เนื่องจากกลุ่มผู้พูดอายุไม่เกิน 30 ปี ใช้ภาษาไทยวนในการเรียน และการสื่อสารมากกว่า สำหรับระบบเสียงพยัญชนะภาษายองมีจำนวน 20 หน่วยเสียง (ดูตาราง 4.9) เสียงสระเดี่ยว จำนวน 18 หน่วยเสียง ภาษายองไม่มีเสียงสระประสม เสียงสระประสม ia ออกเสียงเป็นสระเดี่ยวเป็น e เสียงสระประสม ua ออกเสียงเป็นสระเดี่ยวเป็น oo^3 (ดูตาราง 4.10) และเสียงวรรณยุกต์ 6 เสียงวรรณยุกต์ (ดูตาราง 4.11) แม้ภาษายองจะมีความคล้ายคลึงกับภาษาไทลื้อมาก แต่มีระบบเสียงวรรณยุกต์ที่แตกต่างกัน และคำศัพท์พื้นฐานบางคำต่างกัน

³ พบว่ามีคำบางคำที่ใช้เสียงสระประสม ได้แก่ คำว่า หน่วยไม้ (เมสิด) กล้วย เขี้ยว (พิน) เป็นต้น

ตาราง 4.9 ตารางระบบเสียงพยัญชนะภาษาของ

ฐานกรณ์	ริมฝีปาก	ริมฝีปาก- ฟัน	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	เส้นเสียง
ลักษณะ การออกเสียง						
กัก ไม่ก้อง ไม่มีลม ไม่ก้อง มีลม ก้อง	p ph b		t th d	c	k kh	?
เสียดแทรก		f	s			h
นาสิก	m		n	ɲ	ŋ	
กึ่งสระ	w			y		
ข้างลิ้น			l			

ตาราง 4.10 ตารางระบบเสียงสระภาษาของ

	หน้า	กลาง	หลัง
สูง	i ii	u uu	u uu
กลาง	e ee	ɤ ɤɤ	o oo
ต่ำ	ɛ ɛɛ	a aa	ɔ ɔɔ

ตาราง 4.11 ตารางระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาของ

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1 ต่ำขึ้น	ว.3	ว.5	ว. 3	ว. 1
2	23	ต่ำระดับ	กลางตก	ต่ำระดับ	ต่ำขึ้น
3	ว.2 กลางระดับ	22	43	22	23
4	33	ว.4 สูงตก	ว.6 กลางขึ้นตก	ว.4 สูงตก	ว. 6 กลางขึ้น
		51	343	51	34

4.2.4 ภาษาลาว

ผู้พูดภาษาลาวในอำเภอเชียงแสน เป็นกลุ่มที่อพยพมาจาก หลวงพระบาง เวียงจันทน์ และบางส่วนเข้ามาจากเมืองเชียงนา และเมืองเชียงฮุ่น แขวงไชยบุรี สำหรับหน่วยเสียงพยัญชนะ ภาษาลาวมีจำนวน 20 หน่วยเสียง (ดูตาราง 4.12) เสียงสระเดี่ยว จำนวน 18 หน่วยเสียง เสียงสระประสม 3 หน่วยเสียง (ดูตาราง 4.13) และเสียงวรรณยุกต์ 6 เสียงวรรณยุกต์ (ดูตาราง 4.14)

ตาราง 4.12 ตารางระบบเสียงพยัญชนะภาษาลาว

ฐานกรณ์	ริมฝีปาก	ริมฝีปาก- ฟัน	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	เส้นเสียง
ลักษณะ การออกเสียง						
กัก						
ไม่ก้อง ไม่มีลม	p		t	c	k	ʔ
ไม่ก้อง มีลม	ph		th		kh	
ก้อง	b		d			
เสียดแทรก		f	s			h
นาสิก	m		n	ɲ	ŋ	
กึ่งสระ	w			y		
ข้างลิ้น			l			

ตาราง 4.13 ตารางระบบเสียงสระภาษาลาว

	หน้า	กลาง	หลัง
สูง	i ii	u uu	o oo
กลาง	e ee	ɤ ɤɤ	ɔ ɔɔ
ต่ำ	ɛ ɛɛ	a aa	ɔ ɔɔ
สระประสม	ia	ua	ua

ตาราง 4.14 ตารางระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาลาว

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1 ต่ำขึ้น 23	ว.3 กลางระดับ 33	ว.5 สูงระดับ 44	ว.3 กลางระดับ 33	ว.2 ต่ำระดับ 22
2	ว.2	ว.4 กลางขึ้นตก 343	ว.6 กลางระดับตก 332	ว.4 กลางขึ้นตก 343	ว.5 สูงระดับ 44
3	ต่ำระดับ				
4	22				

4.2.5 ภาษาอีสาน

ในอำเภอเชียงแสนพบว่า มีการตั้งชุมชนของชาวอีสานจำนวน 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านท่าขันทอง ในตำบลบ้านแซว หมู่บ้านสันธาตุ และหมู่บ้านทุ่งฟ้าฮ่ามในตำบลโยนก โดยเป็นกลุ่มชาวอีสานที่อพยพมาจากจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิและจังหวัดมหาสารคาม สำหรับหน่วยเสียงพยัญชนะภาษาอีสานมีจำนวน 21 หน่วยเสียง (ดูตาราง 4.15) เสียงสระเดี่ยว จำนวน 18 หน่วยเสียง เสียงสระประสม 2 หน่วยเสียง ได้แก่ สระประสม และ ua ส่วนเสียงสระประสม ua ออกเสียงเป็นสระประสม ia แทน (ดูตาราง 4.16) และเสียงวรรณยุกต์ 6 เสียงวรรณยุกต์ (ดูตาราง 4.17)

ตาราง 4.15 ตารางระบบเสียงพยัญชนะ ภาษาอีสาน

ฐานกรณ์	ริมฝีปาก	ริมฝีปาก- ฟัน	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	เส้นเสียง
ลักษณะ การออกเสียง						
กัก ไม่ก้อง ไม่มีลม ไม่ก้อง มีลม ก้อง	p ph b		t th d	c ch	k kh	ʔ
เสียดแทรก		f	s			h
นาสิก	m		n	ɲ	ŋ	
กึ่งสระ	w			y		
ข้างลิ้น			l			

ตาราง 4.16 ตารางระบบเสียงสระภาษาอีสาน

	หน้า	กลาง	หลัง
สูง	i ii	u uu	u uu
กลาง	e ee	ɤ ɤɤ	o oo
ต่ำ	ɛ ɛɛ	a aa	ɔ ɔɔ
สระประสม	ia	ua	

ตาราง 4.17 ตารางระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาอีสาน

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1 กลางต่ำขึ้น 434	ว.4 สูงระดับ 44	ว.5 กลางระดับ 33		ว. 1 ต่ำขึ้น 24
2	ว.2 ต่ำระดับ				
3	21		ว.6 กลางระดับตก		
4	ว.3 สูงขึ้น 45				ว. 4 สูงระดับ

4.2.6 ภาษาไทใหญ่

จากเอกสาร ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคเหนือ (2544- 2546) กล่าวถึงไทใหญ่ ที่บ้านสบรวก ตำบลเวียงว่า เป็นกลุ่มที่เข้ามาประมาณ 100 ปีมาแล้ว โดยกลุ่มแรกเป็นกลุ่มชาวไทใหญ่จากเมืองสาด ซึ่งหลบหนีสงครามเข้ามาทาง อำเภอฝาง และบางส่วนมาจากเมืองพง ซึ่งอยู่เขตชายแดนของรัฐบาล ประเทศพม่า และจากการสัมภาษณ์ก็พบว่า มีชาวไทใหญ่อพยพมาอยู่รุ่นหลัง เมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา โดยอพยพมาจากเมืองเชียงตุง ประเทศพม่า สำหรับหน่วยเสียงพยัญชนะภาษาไทใหญ่มีจำนวน 17 หน่วยเสียง⁴ (ดูตาราง 4.18) เสียงสระเดี่ยว จำนวน 18 หน่วยเสียง เสียงสระประสม 1 หน่วยเสียง ได้แก่ เสียง ia ส่วนเสียงสระประสม uua ออกเสียงเป็นสระเดี่ยวเป็น uu เสียงสระประสม ua ออกเสียงเป็นสระเดี่ยวเป็น oo (ดูตาราง 4.19) และเสียงวรรณยุกต์ 6 เสียงวรรณยุกต์ (ดูตาราง 4.20)

⁴ ภาษาไทใหญ่แตกต่างจากภาษาไทอื่นๆ ที่พูดในอำเภอเชียงแสน เนื่องจากเสียงพยัญชนะ f มักใช้เสียง ph แทน เช่น ในคำว่า ไฟ และ ฝุ่น และ เสียงพยัญชนะ d มักใช้เสียง l หรือ n หรือ m แทน

ตาราง 4.18 ตารางระบบเสียงพยัญชนะภาษาไทยใหญ่

ฐานกรณ์	ริมฝีปาก	ริมฝีปาก- ฟัน	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	เส้นเสียง
ลักษณะ การออกเสียง						
กัก ไม่ก้อง ไม่มีลม ไม่ก้อง มีลม ก้อง	p ph b		t th	c	k kh	ʔ
เสียดแทรก			s			h
นาสิก	m		n	ɲ	ŋ	
กึ่งสระ	w			y		
ข้างลิ้น			l			

ตาราง 4.19 ตารางระบบเสียงสระภาษาไทยใหญ่

	หน้า	กลาง	หลัง
สูง	i ii	u uu	u uu
กลาง	e ee	ɤ ɤɤ	o oo
ต่ำ	ɛ ɛɛ	a aa	ɔ ɔɔ
สระประสม	ia		

ตาราง 4.20 ตารางระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยใหญ่

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1	ว.3	ว.5	ว.3	ว.2
2	กลางต่ำระดับ	สูงตก	สูงระดับตก	สูงตก	สูงระดับ
3	322	43	433	43	55
4	ว.2	ว.4	ว.6	ว.4	ว.6
	สูงกลางระดับ	กลางระดับ	สูงขึ้นตก	กลางระดับ	สูงขึ้นตก
	433	33	452	33	454

4.2.7 ภาษาไทยพวน

ภาษาไทยพวน หรือบางครั้งเรียกว่าลาวพวน สำหรับไทยพวนที่อำเภอเชียงแสน เป็นกลุ่มที่อพยพมาจากนครนายก ปัจจุบันมีผู้พูดภาษาไทยพวนในบริเวณนี้น้อยลง เนื่องจากผู้พูดรุ่นอายุไม่มาก ตั้งแต่ 30 -40 ลง อาจไม่สามารถพูดภาษาไทยพวนได้เนื่องจากว่าเกิด และเติบโตที่นี่ ทำให้ใช้ภาษาไทยวนเป็นหลัก ลักษณะของภาษาไทยพวน สำหรับหน่วยเสียงพยัญชนะภาษาไทยพวนมีจำนวน 20 หน่วยเสียง (ดูตาราง 4.21) เสียงสระเดี่ยว จำนวน 18 หน่วยเสียง เสียงสระประสม 3 หน่วยเสียง (ดูตาราง 4.22) และเสียงวรรณยุกต์ 6 เสียงวรรณยุกต์ (ดูตาราง 4.23)

ตาราง 4.21 ตารางระบบเสียงพยัญชนะภาษาไทยพวน

ฐานกรณ์ ลักษณะ การออกเสียง	ริมฝีปาก	ริมฝีปาก- ฟัน	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	เส้นเสียง
กัก ไม่ก้อง ไม่มีลม ไม่ก้อง มีลม ก้อง	p ph b		t th d	c	k kh	?
เสียดแทรก		f	s			h
นาสิก	m		n	ɲ	ŋ	
กึ่งสระ	w			y		
ข้างลิ้น			l			

ตาราง 4.22 ตารางระบบเสียงสระภาษาไทยพวน

	หน้า	กลาง	หลัง
สูง	i ii	u uu	u uu
กลาง	e ee	ɤ ɤɤ	o oo
ต่ำ	ɛ ɛɛ	a aa	ɔ ɔɔ
สระประสม	ia	ua	ua

ตาราง 4.23 ตารางระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยพวน

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1 ต่ำขึ้น 24	ว.3 กลางตก	ว.5 สูงกลางระดับ	ว.5 สูงระดับ	ว.2 ต่ำระดับ
2	ว.2	32	544	55	22
3	สูงตกขึ้น				
4	434	ว.4 กลางขึ้นตก 352	ว.6 กลางระดับ 33	ว.6 กลางระดับ 33	ว.4 กลางขึ้นตก 354

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5.1 การตอบวัตถุประสงค์การวิจัยและข้อค้นพบที่เป็นองค์ความรู้

จากการศึกษาเรื่องความหลากหลายทางภาษาและชาติพันธุ์ในอำเภอเชียงแสนนั้น พบว่า เชียงแสนเป็นอำเภอที่มีความหลากหลายทางภาษาและชาติพันธุ์เป็นอย่างมาก เพราะจากการศึกษา พบว่ามีการอพยพย้ายเข้าออกของผู้คนที่เข้ามาอาศัย และมาทำงานอยู่อย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึง ปัจจุบัน โดยจากการศึกษาพบว่าอำเภอเชียงแสนมีชาติพันธุ์ทั้งสิ้น 16 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ไทยวน ไทลื้อ ไทใหญ่ อีสาน ของ ลาว ไทยพวน เมี่ยน ม้งขาว ม้งเขียว อาข่า มูเซอเหลือง มูเซอขาว ว้า คำ ละว้า และจีนฮ่อ นอกจากนี้ยังพบชาติพันธุ์กลุ่มอื่นๆ ที่ไม่ได้รวมในงานวิจัยนี้ เนื่องจากมีจำนวน ประชากรค่อนข้างน้อย ได้แก่ ไทเขิน และขมุ และกลุ่มแรงงานที่ยังไม่ได้ตั้งถิ่นฐานถาวร และไม่ได้ มีการรายงานจำนวนประชากรที่แน่นอนแก่ส่วนราชการของไทย เช่น แรงงานพม่า แรงงานลาว และแรงงานจีน นอกจากนี้พบว่าหากจำแนกภาษาที่ใช้ในอำเภอเชียงแสน ยังพบว่าสามารถจัดภาษา เหล่านี้ให้อยู่ใน 4 ตระกูลภาษา ได้แก่ ภาษาตระกูลไท ภาษาม้ง-เมี่ยน ภาษาจีน-ทิเบต และภาษามอญเขมร ซึ่งเป็น 4 ตระกูลภาษาที่มีจำนวนประชากรใช้จำนวนมากในแถบภาคเหนือของประเทศไทย

อย่างไรก็ดีแม้อำเภอเชียงแสนจะมีความหลากหลายทางภาษา แต่ก็มี ความกลมกลืนทาง วัฒนธรรมและวิถีชีวิตพอสมควร เนื่องจากแม้ว่าจะใช้ภาษาแม่ที่ต่างกันหรือมีวัฒนธรรมที่ต่างกัน แต่ยังคงมีการทำงานร่วมกัน ติดต่อค้าขาย และมีการใช้ภาษาไทยวน เป็นสื่อกลางในการสื่อสาร ร่วมกัน โดยจากการสังเกตพบว่าภาษาไทยวนอาจส่งผลกระทบต่อลักษณะของภาษาบางภาษาเช่นกัน เช่น บางภาษาอาจจะมีการยืมคำบางคำไปใช้ บางภาษาอาจมีการเปลี่ยนแปลงของระบบเสียงพยัญชนะ สระ หรือ วรรณยุกต์ ทั้งนี้ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อลักษณะความคล้ายคลึงของระบบเสียง และการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัย โดยภาษาที่มีความคล้ายคลึงของระบบเสียง และตั้งที่อยู่ใกล้เคียงกัน เป็น ภาษาตระกูลไทเหมือนกัน และอาจจะเนื่องมาจากเป็นกลุ่มที่มาตั้งถิ่นฐานนานกว่า ก็จะได้รับ อิทธิพลจากภาษาไทยวน ตัวอย่างของภาษาที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยวน และทำให้มีการ เปลี่ยนแปลงของระบบเสียงในภาษาได้แก่ ภาษาของ ภาษาไทยพวน และภาษาลาว ในขณะที่ ภาษาตระกูลไท ภาษาอื่นๆ เช่น ภาษาไทใหญ่ ภาษาอีสาน ภาษาไทลื้อ ไม่ได้รับอิทธิพลของภาษาไทยวน มาก เนื่องจากมีการตั้งกลุ่มชุมชนของชาติพันธุ์เดียวกันเป็นกลุ่มใหญ่ ดังเช่น ภาษาอีสาน ที่ตั้งเป็น

ชุมชนใหญ่ถึง 3 หมู่บ้าน หรือ ภาษาไทลื้อ และภาษาไทใหญ่เองก็ตั้งกลุ่มชุมชนย่อยที่มีอาณาเขตแยกจากชุมชนของชาติพันธุ์อื่น สำหรับภาษาที่ไม่ใช่ภาษาในกลุ่มตระกูลไท แม้จะไม่ได้รับอิทธิพลของภาษาไทยวนในเรื่องระบบเสียงเท่าไร แต่ก็พบว่ามีการยืมคำของภาษาไทยวนไปใช้เช่นกัน

5.2 ข้อสังเกตและข้อเสนอจากกระบวนการวิจัย

กระบวนการเก็บข้อมูลในเรื่องภาษาและชาติพันธุ์ มีข้อที่ทำให้เก็บข้อมูลค่อนข้างยาก และต้องทบทวนข้อมูลหลายรอบ เนื่องจากสาเหตุหลายประการ

1. ข้อมูลขององค์การบริหารตำบลส่วนใหญ่ เป็นข้อมูลเรื่องประชากรโดยรวม ไม่ได้มุ่งเน้นเรื่องชาติพันธุ์และภาษา ทำให้บางครั้งไม่มีการแสดงข้อมูลเหล่านี้ หรือบางครั้งหากมีการแสดงข้อมูลก็ยังไม่ถูกต้องสักเท่าไร
2. ผู้ให้ข้อมูลเบื้องต้นในแต่ละชุมชนมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากบางครั้งหากผู้ให้ข้อมูลเบื้องต้นเข้าใจผิด ก็อาจทำให้ข้อมูลคลาดเคลื่อนได้ เช่น บอกว่าผู้พูดตรงนั้นเป็นไทลื้อ แต่เมื่อไปสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาจริงๆเป็น ไทเขิน เป็นต้น
3. การจะได้ข้อมูลที่ถูกต้องจึงต้องตรวจสอบหลายๆ ด้าน คือ ทั้งจากข้อมูลขององค์กรของรัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งจากผู้นำชุมชนหรือผู้รู้ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน และเข้าใจข้อมูลพื้นฐานต่างๆ อย่างถูกต้อง และที่สำคัญอย่างยิ่งคือข้อมูลจากผู้บอกภาษา เพื่อให้ข้อมูลที่ได้นั้นมีความชัดเจน และถูกต้องมากขึ้น

ทั้งนี้การศึกษาเรื่องความหลากหลายทางภาษาและชาติพันธุ์นั้น มีความสำคัญอย่างมากที่จะทำให้คนในชุมชน ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ เข้าใจถึงลักษณะของชุมชน ซึ่งสามารถนำความรู้นี้มาปรับใช้ ทั้งในด้านส่งเสริมความรัก ความสามัคคีในชุมชน เห็นคุณค่าของความหลากหลายของวัฒนธรรม และภาษาของคนในชุมชน และนำไปปรับใช้ในการพัฒนาชุมชนต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. 2556. พงศาวดารเรื่องไทยรบพม่า (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์มติชน.

เกนีย์ เจอร์รี่ และ ชีระพันธ์ ล.ทองคำ. 2520. คู่มือแผนที่ภาษาในประเทศไทย. โครงการวิจัย

ภาษาไทยและภาษาพื้นเมืองถิ่นต่างๆ. สถาบันศูนย์ภาษาอังกฤษ ทบวงมหาวิทยาลัย.

เก็นนี่ เจ วิลเลียม. 2518. คำสำหรับทดสอบเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่น. คำบรรยายในการ

สัมมนาอาจารย์วิชาภาษาไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

คู่มือแผนผังเส้นทางประจำตำบล จังหวัดเชียงราย เล่ม 1. 2514. สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ประยุกต์

แห่งประเทศไทย

จตุพร อุประคำ. 2548. โครงสร้างและการจัดการของเศรษฐกิจชุมชนในตำบลโยนก อำเภอเชียง

แสน จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์

การเมือง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ทวี สมหวัง และคณะ. 2533. แหล่งชุมชนโบราณ แม่สาย เชียงแสน แม่จัน จังหวัดเชียงราย. หน่วย

อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น จังหวัดเชียงราย วิทยาลัยครูเชียงราย.

ธวัช มณีพ่อง และคณะ. 2546. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการ “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ภาคเหนือ: ประวัติศาสตร์เพื่อชุมชน”. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

นุชกางค์ ชุมดี. 2549. การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของชุมชนโบราณในเขตเมืองเชียงแสน ระหว่าง

พุทธศตวรรษที่ 19 – 24, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บดินทร์ กินาวงศ์ และคณะ. 2546. ประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย – เชียงแสน. เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่ง

เมือง.

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. 2547. 30 ชาติในเชียงราย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.

ปริญญา กายสิทธิ์. 2531. สมโภชอนุสรสถานจังหวัดเชียงราย 20 -31 มกราคม 2531. “เมือง

เชียงราย”.

พระธรรมวิมล โมลี. 2538. ตำนานเมืองเชียงแสน. กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์เศ พรินท์ติ้ง เซ็นเตอร์

จำกัด.

พระประวัติพ่อขุนเมงราย และจังหวัดเชียงราย. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์. ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์.

ไพฑูรย์ พรหมวิจิตร. 2538. ตำนานเมืองเชียงแสน. เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง.

รัตนพร เศรษฐกุล. 2534. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง เชียงรายศึกษา:

ประวัติศาสตร์และโบราณคดี. เชียงราย: วิทยาลัยครูเชียงราย สหวิทยาลัยล้านนา ศูนย์
วัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย

สร้อยดี อ่องสกุล. 2546. พื้นเมืองเชียงแสน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์.

สุรพล คำริห์กุล. 2542. นำเที่ยวเมืองเชียงแสน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สี่ดา.

สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. 2547. แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเชียงแสน. 2528. เชียงแสนเมืองแห่งวัฒนธรรม. ที่ระลึกเรื่องใน

พิธีเปิดสนามกีฬา การแข่งขันกีฬาแห่งชาติ ครั้งที่ 18 วันที่ 20 มกราคม 2528.

อุดม รุ่งเรืองศรี. 2528. คำวาทะและตำนานเมืองเชียงแสน. ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์

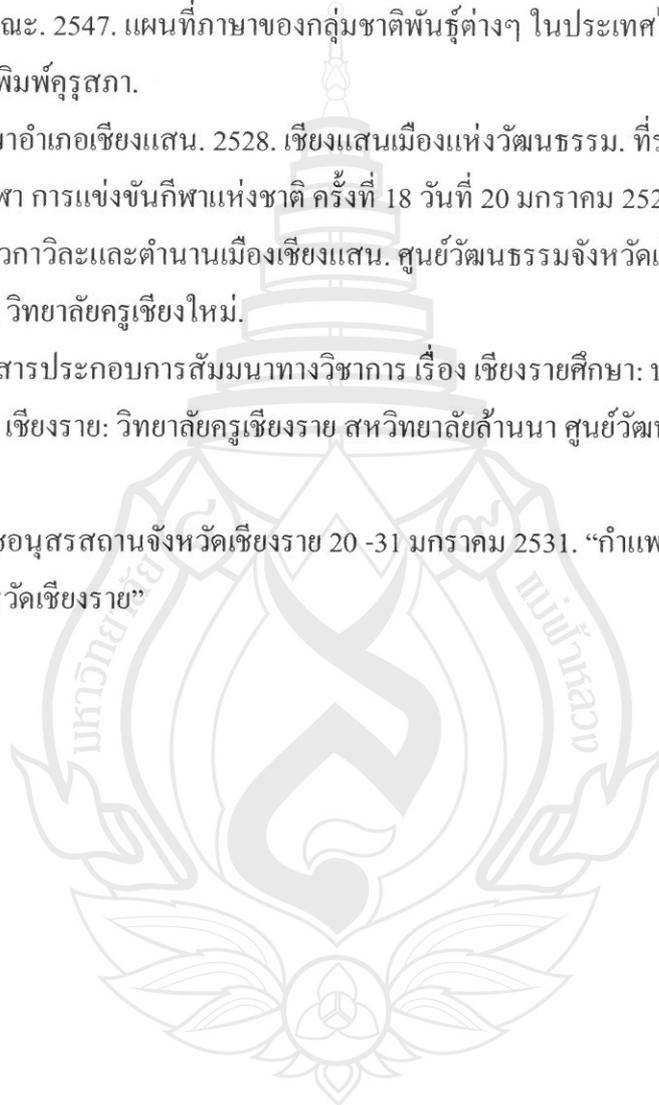
ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยครูเชียงใหม่.

อุษณีย์ ธงไชย. 2534. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง เชียงรายศึกษา: ประวัติศาสตร์

และโบราณคดี. เชียงราย: วิทยาลัยครูเชียงราย สหวิทยาลัยล้านนา ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด
เชียงราย

สันต์ เพนซ์. 2531. สมโภชอนุสรสถานจังหวัดเชียงราย 20 -31 มกราคม 2531. “กำแพงเมืองและเสา

สะดือเมือง จังหวัดเชียงราย”

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ชุดคำเก็บข้อมูลพื้นฐาน 200 คำ (Swadesh 1971)

กลุ่มชาติพันธุ์ _____ วันเก็บข้อมูล _____

หมู่บ้าน _____

คำเก็บข้อมูล	ผู้บอกภาษา 1	ผู้บอกภาษา 2	ผู้บอกภาษา 3
1. ทั้งหมด			
2. และ กับ ทั้ง			
3. ตัว			
4. เถົ			
5. ที่			
6. หลัง			
7. ไมดี/เสีย			
8. เปลือก			
9. เพราะ			
10. ท้อง / พุง			
11. ไหล่			
12. นก			
13. กัด			
14. คำ			
15. เลือด			
16. เป้า			
17. กระจุก			
18. หายใจ			
19. ไหม้/เผา			
20. หนุ่ม/เด็ก			
21. เมฆ			
22. อากาศหนาว/เย็น			
23. มา			
24. นับ			
25. ตัด			
26. วัน			

คำเก็บข้อมูล	ผู้บอกภาษา 1	ผู้บอกภาษา 2	ผู้บอกภาษา 3
27. ตาย			
28. ชุค			
29. สกปรก			
30. หมา			
31. ดิ่ม			
32. แห้ง			
33. ทื่อ			
34. ฝุ่น			
35. หู			
36. ดิน			
37. กิน			
38. ไข่			
39. ตา			
40. ตก หล่น ร่วง			
41. ไกล			
42. อ้วน			
43. พ่อ			
44. กลัว			
45. ขนนก			
46. น้อย			
47. สู้			
48. ไฟ			
49. ปลา			
50. ห้า			
51. ลอย			
52. ไหล			
53. ดอกไม้			
54. บิน			
55. หมอก			
56. เทำ			
57. สี่			
58. แจ็ง			
59. ผลไม้			

คำเก็บข้อมูล	ผู้บอกภาษา 1	ผู้บอกภาษา 2	ผู้บอกภาษา 3
60. ให้			
61. ดี			
62. หล้า			
63. เขียว			
64. ดี			
65. ผม			
66. มือ			
67. เขา			
68. หัว			
69. ได้ยิน ฟัง			
70. หัวใจ			
71. นก			
72. ที่นี่			
73. ดี			
74. ถือ			
75. เท่าไหร่			
76. ล่า			
77. สามี่			
78. นั้น			
79. น้ำแข็ง			
80. ถ้ำ			
81. ใน			
82. ฆ่า			
83. ฐึ			
84. ทะเลสาบ			
85. หัวเราะ			
86. ไบไม้			
87. มือซ้าย			
88. ขา			
89. โทหก			
90. มีชีวิต อาศัย			
91. ตับ			
92. ยาว			

คำเก็บข้อมูล	ผู้บอกภาษา 1	ผู้บอกภาษา 2	ผู้บอกภาษา 3
93. เห็น			
94. ผู้ชาย			
95. หลาย			
96. เนื้อ			
96 b.ดวงจันทร์			
97. แม่			
98. ภูเขา			
99. ปาก			
100. ชื้อ			
101. แคน			
102. ไก่			
103. คอ			
104. ใหม่			
105. คีน			
106. จมูก			
107. ไม้			
108. เก้าแก้ว			
109. หนึ่ง			
110. อื่นๆ			
111. คน			
112. เล่น			
113. ดิ่ง			
114. ดัน พลัก			
115. ฝน			
116. สีแดง			
117. ถูก			
118. ขวา			
119. แม่น้ำ			
120. ถนน			
121. ราก			
122. เชือก			
123. ขอนไม้			
124. ภูเขา			

คำเก็บข้อมูล	ผู้บอกภาษา 1	ผู้บอกภาษา 2	ผู้บอกภาษา 3
125. เกลือ			
126. ทราย			
127. พุด			
128. เกา			
129. ทะเล			
130. เห็น			
131. เมล็ด			
132. ไถ			
133. คม			
134. สัน เตี้ย			
135. ร้องเพลง			
136. นั่ง			
137. ผิว			
138. ฟ้า			
139. หลับ			
140. เล็ก			
141. คม			
142. ควัน			
143. เรียบ			
144. งู			
145. หิมะ			
146. บางสิ่ง บ้าง			
147. แยก			
148. บ้วน			
149. บิด			
150. แหวง ทิม			
151. ยืน			
152. คาว			
153. ไม้			
154. หิน			
155. ตรง			
156. คูค			
157. ดวงอาทิตย์			

คำเก็บข้อมูล	ผู้บอกภาษา 1	ผู้บอกภาษา 2	ผู้บอกภาษา 3
158. บวม			
159. ว่าย			
160. หาง			
161. นั้น			
162. ที่นั่น			
163. เขา			
164. หนา			
165. บาง			
166. ทิด			
167. อันนี้			
168. เธอ			
169. สาม			
170. ขว้าง			
171. มัด			
172. ลีน			
173. ฟัน			
174. ดันไม้			
175. หันกลับ			
176. สอง			
177. อ้วน			
178. เดิน			
179. อุ่น			
180. ล้าง			
181. น้ำ			
182. เรา			
183. เปียก			
184. อะไร			
185. เมื่อไหร่			
186. ที่ไหน			
187. ขาว			
188. ใคร			
189. กว้าง			
190. ภรรยา			

คำเก็บข้อมูล	ผู้บอกภาษา 1	ผู้บอกภาษา 2	ผู้บอกภาษา 3
191. ลม			
192. ปีก			
193. เช็ด ล้าง			
194. กีบ			
195. ผู้หญิง			
196. ไม้			
197. หนอน			
198. ไซ้			
199. ปี			
200. เหลือง			

ภาคผนวก ข

สรุปข้อมูลพื้นฐานสำหรับทำแผนที่ภาษา และตระกูลภาษา

1. เรื่องจำนวนประชากรและครัวเรือน

ตำบลเวียง

หมู่	หมู่บ้าน	จุดวัดพิกัด	ความสูง	ประชากร	ครัวเรือน
1	บ้านสบรวก	วัดพระธาตุปู่เข้า	368m	1631	546
2	บ้านเวียงเหนือ	วัดผ้าขาวป่าน	373m	2562	1253
3	บ้านเวียงใต้	วัดปงสนุก	373m	2370	1381
4	บ้านวังลาว	วัดวังลาว	374m	800	160
5	บ้านสบคำ	วัดพระธาตุผางา	359m	1257	300
6	บ้านจอมกิตติ	วัดพระธาตุจอมกิตติ	373m	592	183
7	บ้านเชียงแสนน้อย	วัดพระธาตุสองพี่น้อง	362m	234	87
8	บ้านห้วยเกียง	วัดห้วยเกียง	367m	874	347
9	บ้านป่าสักหางเวียง	วัดป่าสักหางเวียง	366m	589	195
				10909	4452

ตำบลศรีดอนมูล

หมู่	หมู่บ้าน	จุดวัดพิกัด	ความสูง	ประชากร	ครัวเรือน
1	บ้านแม่มะ	โรงเรียนบ้านแม่มะ	383m	553	118
2	บ้านสันตันธง	วัดสันป่าลาน	379m	841	191
3	บ้านด้าย	วัดธรรมประสิทธิ์ (วัดบ้านด้าย)	382m	611	163
4	บ้านสันสลี	วัดสันสลี	381m	346	93
5	บ้านเวียงแก้ว	วัดบ้านเวียงแก้ว	374m	1019	230
6	บ้านจิวเต่า	วัดจิวแก้วพัฒนา	391m	469	112
7	บ้านคอยสะโง๊ะ	วัดป่ายาง	405m	1039	147
8	บ้านหนองปลาสะเต็ด	วัดสุ่มังการาม	390m	540	133
9	บ้านศรีดอนมูล	โรงเรียนบ้านศรีดอนมูล	369m	1415	355
		วัดป่าถ่อน	377m		

10	บ้านศรีบุญยืน	วัดศรีบุญยืน	378m	772	193
11	บ้านป่าก้อย	วัดไชยสถาน+โรงเรียน ป่าก้อย	380m	582	133
12	บ้านศรีดอนมูลเหนือ	ศาลาอเนกประสงค์	378m	725	168
13	บ้านศรีดอนมูลใต้	อนามัย+ศาลาประชาคม	377m	374	107
				9286	2143

ตำบลแม่เงิน

หมู่	หมู่บ้าน	จุดวัดพิภค	ความสูง	ประชากร	ครัวเรือน
1	บ้านสันตันเปา	พระธาตุแสนคำฟู	419m	650	245
2	บ้านสบยาย	วัดสบยาย	389m	352	122
3	บ้านป่าคา	วัดป่าคา	373m	563	235
4	บ้านแม่คำ	โรงเรียนบ้านแม่คำ	375m	732	241
5	บ้านปงของ	โรงเรียนบ้านปงของ	367m	760	279
		สถานีตำรวจ	368m		
6	บ้านแม่เงิน	วัดแม่เงิน	370m	452	169
7	บ้านไร่	วัดศรีดอนมูล (บ้านไร่)	393m	1044	389
8	บ้านป่าคาใต้	โรงเรียนบ้านป่าคา (แม่เงิน)	372m	659	201
9	บ้านป่าคาเหนือ	ศาลาอเนกประสงค์	377m	630	202
10	บ้านปงของเหนือ	วัดปงของ	364m	655	199
11	บ้านธารทอง	โรงเรียนบ้านธารทอง	433m	1477	192
12	บ้านแม่คำเหนือ	วัดแม่คำ	380m	505	149
				8479	2623

ตำบลบ้านแซว

หมู่	หมู่บ้าน	จุดวัดพิภค	ความสูง	ประชากร	ครัวเรือน
1	บ้านแซว	โรงเรียนบ้านแซว	367m	769	291
2	บ้านทุ่ง	วัดบ้านทุ่ง	375m	718	283
3	บ้านท่าขันทอง	ศาลาอเนกประสงค์	368m	634	213
4	บ้านห้วยเตี๋ย	โบสถ์	507m	1402	412
5	บ้านป่าตึง	วัดป่าตึง	383m	1637	826
6	บ้านเกาะผาคำ	วัดบ้านเกาะผาคำ	371m	236	94
7	บ้านสบกก	วัดสบกก	366m	439	147
8	บ้านสวนดอก	วัดสวนดอก	371m	246	85
9	บ้านห้วยกว๊าน	โรงเรียนบ้านห้วยกว๊าน	460m	501	108
10	บ้านสันทรายกองงาม	วัดพระธาตุวัวขวาง	385m	756	340
		วัดสันทรายกองงาม	366m		
11	บ้านแม่แอบ	โรงเรียนบ้านแม่แอบ	454m	2342	716
12	บ้านห้วยข่อยหล่อ	ร้านค้าเมี่ยน	459m	534	128
		อาป่า (สุดถนน)	472m		
		โบสถ์มูเซอ	470m		
13	บ้านห้วยน้ำเย็น	ตลาดตากยาง	445m	410	99
14	บ้านแซวกลาง	วัดบ้านแซว	369m	448	161
15	บ้านห้วยกว๊าน	วัดพระธาตุห้วยกว๊าน	373m	187	64
				11259	3967

ตำบลป่าสัก

หมู่	หมู่บ้าน	จุดวัดพิภด	ความสูง	ประชากร	หลังคา เรือน
1	บ้านแม่คำเกษตร	อนามัย	379m	386	120
		ศาลาอเนกประสงค์	381m		
2	บ้านแม่คำหนองบัว	ศาลาอเนกประสงค์	376m	665	191
		อนามัย โรงพยาบาล			
3	บ้านป่าสักน้อย	ส่งเสริมสุขภาพ	345 m	1034	270
4	บ้านป่าแดด	วัดป่าแดด	356 m	445	125
5	บ้านหนองบัวสด	วัดหนองบัวสด	376m	619	158
6	บ้านปางหมอบปวง	วัดปางหมอบปวง	374m	1002	398
7	บ้านดอยจำปี	วัดดอยจำปี	374m	846	316
8	บ้านดอยศรีแก้ว	วัดดอยศรีแก้ว	392m	263	77
9	บ้านสันมะเค็ด	วัดบ้านสันมะเค็ด	377m	554	232
		โรงเรียนบ้านสันมะเค็ด	378m		
10	บ้านดอยคำ	ศาลาอเนกประสงค์	381m	260	97
11	บ้านแม่คำใต้	วัดแม่คำหนองบัว	377m	587	167
12	บ้านป่าสักน้อยกลาง	โรงเรียนป่าสักน้อย	343 m	768	234
13	บ้านป่าสักน้อยใน	วัดป่าสักน้อย	358 m	575	178

ตำบลโยนก

หมู่	หมู่บ้าน	จุดวัดพิภด	ความสูง	ประชากร	ครัวเรือน
1	บ้านดอยจัน	โรงเรียนบ้านดอยจัน	365m	1034	250
		วัดพระธาตุดอยจัน	408m		
2	บ้านร่องบง	วัดบ้านร่องบง	371m	600	157
3	บ้านกู่เต้า	วัดบ้านกู่เต้า	369m	620	153
4	บ้านสันธาตุ	วัดสันธาตุอโศการาม	375m	1170	235
		โรงเรียนบ้านทุ่งฟ้า			
5	บ้านทุ่งฟ้าฮ่อม	ฮ่อม	377m	569	134

		วัดทุ่งฟ้าฮ่าม	396m		
6	บ้านสันตันเปา	วัดสันตันเปา	366m	445	147
7	บ้านโค้งงาม	วัดโค้งงาม	366m	262	82
8	บ้านดอยงาม	วัดบ้านดอยงาม	374m	107	27
				4807	1185

2. ชาติพันธุ์

ตำบลเวียง

หมู่	หมู่บ้าน	ไทยวน	ยอง	ไทใหญ่	จีนฮ่อ	ไทลื้อ	ลาว	อาข่า
1	บ้านสบรวก	163	163	1305				
2	บ้านเวียงเหนือ	1538	384	384	256			
3	บ้านเวียงใต้	2133	71		71		95	
4	บ้านวังลาว	300		250		250		
5	บ้านสบคำ	251		189		189	628	
6	บ้านจอมกิตติ	540						52
7	บ้านเชียงแสนน้อย	234						
8	บ้านห้วยเกียง	613		87	87	87		
9	บ้านป่าสักหาง เวียง	530					59	
		6302	618	2215	414	526	782	52

ตำบลศรีดอนมูล

หมู่	หมู่บ้าน	ไทยวน	ยอง	อาข่า	ไทพวน
1	บ้านแม่มะ	553			
2	บ้านสันตันธง	504	84		253
3	บ้านด้าย	611			
4	บ้านสันสลี	69	277		
5	บ้านเวียงแก้ว	917	102		
6	บ้านจิวเต่า	469			
7	บ้านดอยสะโง๊ะ	104		935	
8	บ้านหนองปลา สะเต็ด	540			
9	บ้านศรีดอนมูล	1415			
10	บ้านศรีบุญยืน	772			
11	บ้านป่าก้อย	233	349		
12	บ้านศรีดอนมูล เหนือ	725			
13	บ้านศรีดอนมูลใต้	374			
		7286	812	935	253

ตำบลแม่เงิน

หมู่	หมู่บ้าน	ไทยวน	ยอง	ไทใหญ่	ไทลื้อ	ลาว	ม้งขาว	ม้งเขียว
1	บ้านสันตันเปา	520	52		78			
2	บ้านสบยาบ	296	28		28			
3	บ้านป่าคา	563						
4	บ้านแม่คำ	732						
5	บ้านปางของ	500		40	150	70		
6	บ้านแม่เงิน	452						
7	บ้านไร่	1044						
8	บ้านป่าคาใต้	659						

9	บ้านป่าคาเหนือ	630						
10	บ้านปงของเหนือ	524			131			
11	บ้านธารทอง						150	1327
12	บ้านแม่คำเหนือ	505						
		6425	80	40	387	70	150	1327

ตำบลบ้านแซว

หมู่	หมู่บ้าน	ไทยวน	ยอง	ไทใหญ่	จีนฮ่อ	ไทลื้อ	ลาว	อาข่า
1	บ้านแซว	769						
2	บ้านทุ่ง	718						
3	บ้านท่าขันทอง							
4	บ้านห้วยเตี๋ย				280			561
5	บ้านป่าดิ่ง	818				819		
6	บ้านเกาะผาคำ	236						
7	บ้านสบกก	220				133	43	
8	บ้านสวนดอก	170	28			20	28	
9	บ้านห้วยกว๊าน							
10	บ้านสันทรายกอง งาม	393	132			231		
11	บ้านแม่แอบ	210		550	1028	106		80
12	บ้านห้วยข่อยหล่อ							74
13	บ้านห้วยน้ำเย็น							
14	บ้านแซวกลาง	448						
15	บ้านห้วยกว๊าน	187						
		4169	160	550	1308	1309	71	715

หมู่	หมู่บ้าน	อีสาน	เมี่ยน/ เย้า	ลัวะ	ว้าดำ	มุเซอ ขาว	มุเซอ เหลือง
1	บ้านแซว						

2	บ้านทุ่ง						
3	บ้านท่าขันทอง	634					
4	บ้านห้วยเตี๋ย		561				
5	บ้านป่าดิ่ง						
6	บ้านเกาะผาคำ						
7	บ้านสบกก	43					
8	บ้านสวนดอก						
9	บ้านห้วยกว๊าน		501				
10	บ้านสันทรายกอง งาม						
11	บ้านแม่แอบ			160	48	160	
12	บ้านห้วยข่อยหล่อ		230				230
13	บ้านห้วยน้ำเย็น		410				
14	บ้านเขวกลาง						
15	บ้านห้วยกว๊าน						
		677	1702	160	48	160	230

ตำบลป่าสัก

หมู่	หมู่บ้าน	ไทยวน	ยอง	ไทลื้อ
1	บ้านแม่คำเกษตร	386		
2	บ้านแม่คำหนองบัว	465	200	
3	บ้านป่าสักน้อย	1034		
4	บ้านป่าแดด	445		
5	บ้านหนองบัวสด	619		
6	บ้านปางหมอปวง	1002		
7	บ้านดอยจำปี	846		
8	บ้านดอยศรีแก้ว	263		
9	บ้านสันมะเค็ด	499		55
10	บ้านดอยคำ	260		
11	บ้านแม่คำใต้	528	59	
12	บ้านป่าสักน้อยกลาง	768		
13	บ้านป่าสักน้อยใน	575		
		7690	259	55

ตำบลโยนก

หมู่	หมู่บ้าน	ไทยวน	อีสาน
1	บ้านดอยจัน	1034	
2	บ้านร่องบง	600	
3	บ้านกู่เต้า	620	
4	บ้านสันธาตุ	117	1053
5	บ้านทุ่งฟ้าฮ่าม	57	512
6	บ้านสันตันเปา	445	
7	บ้านโค้งงาม	262	
8	บ้านดอยงาม	107	
		3242	1565